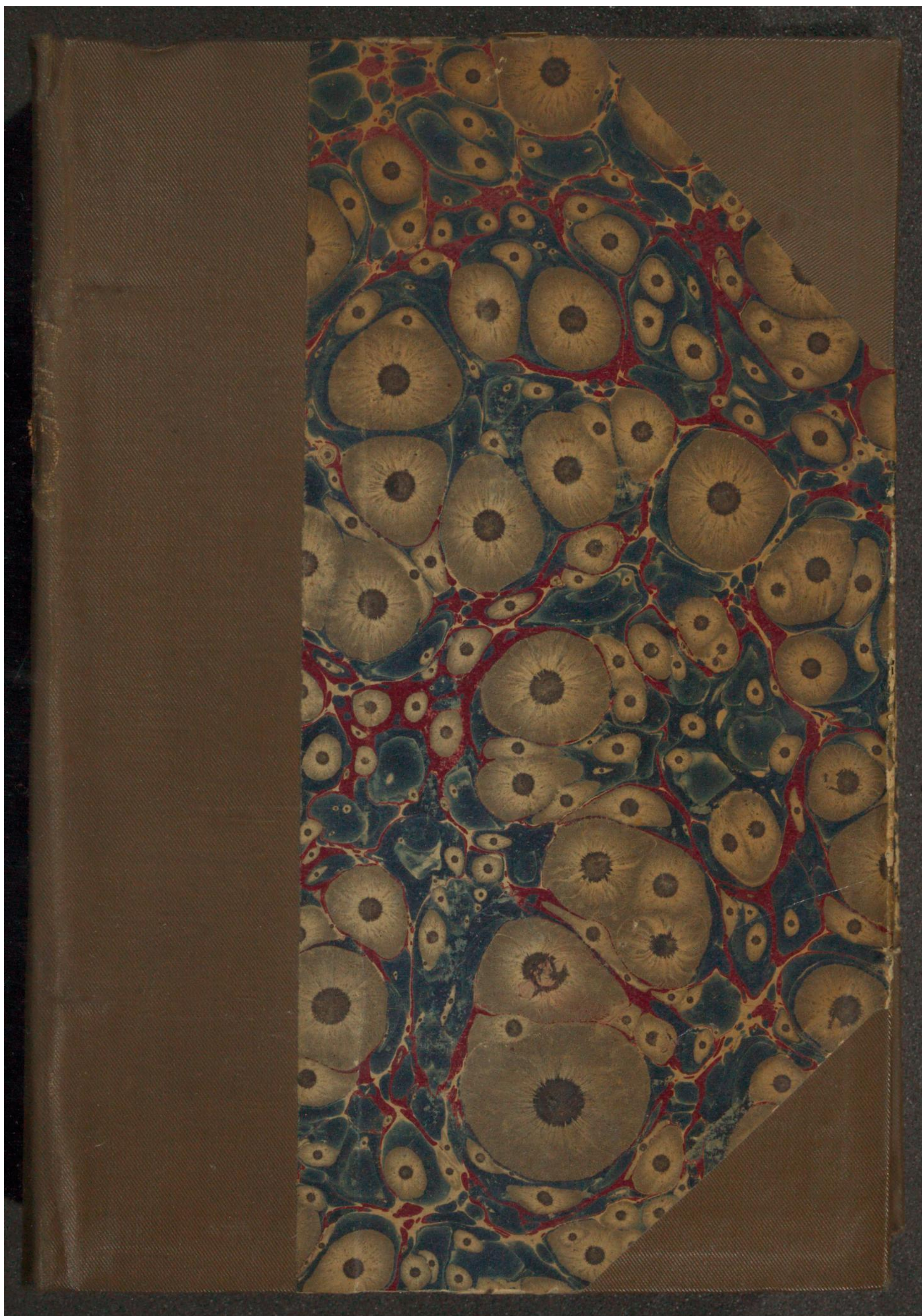
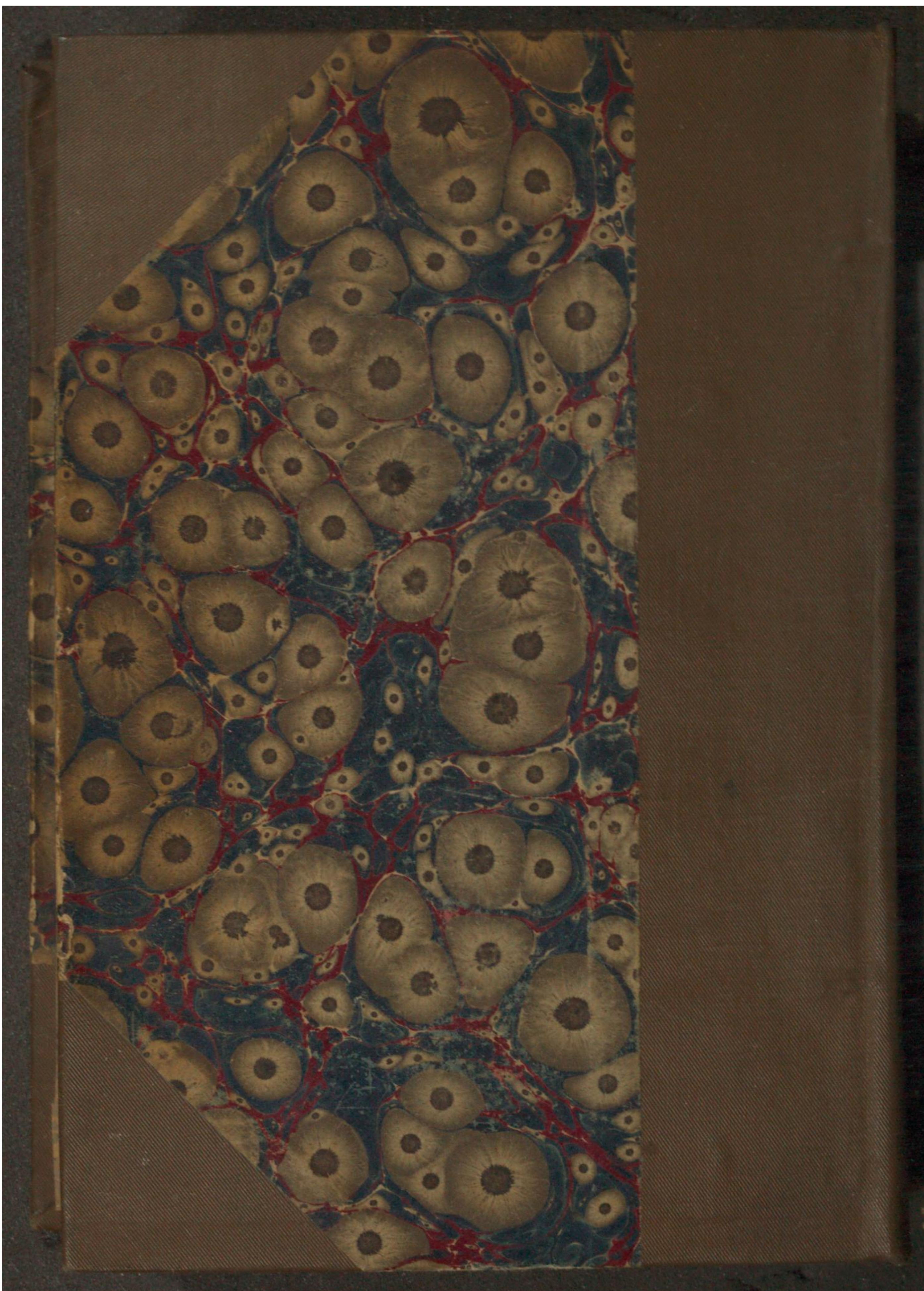
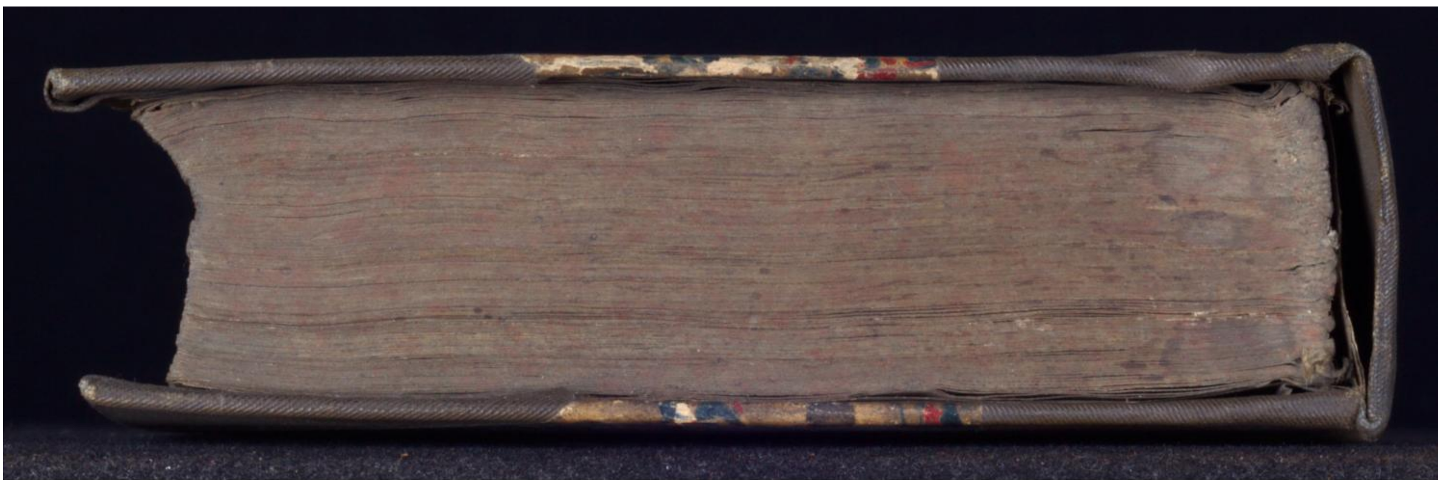
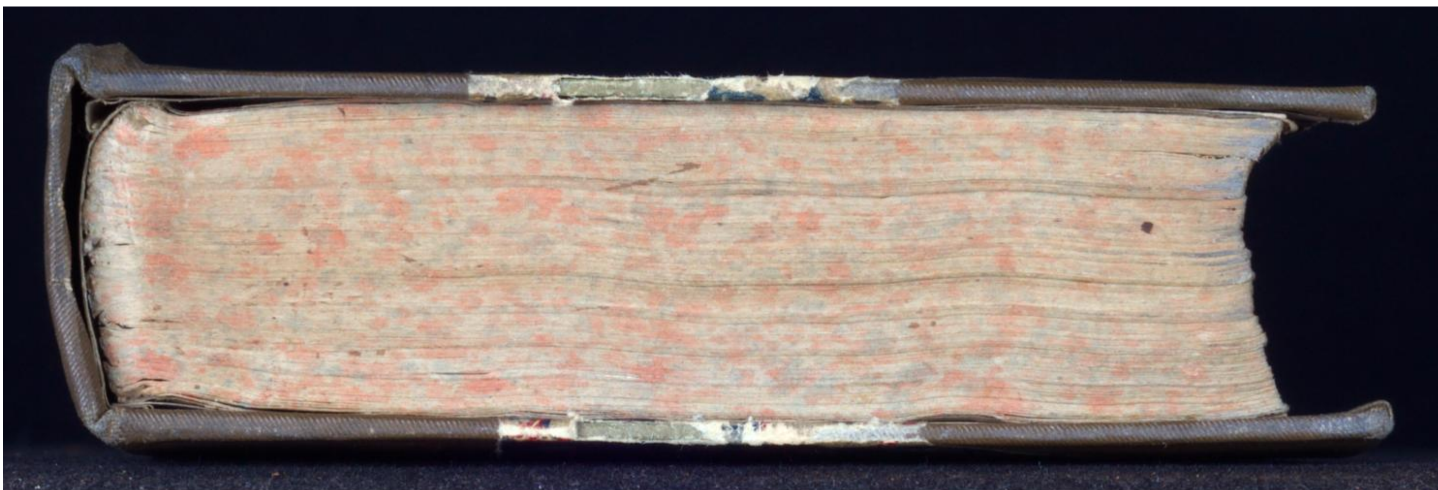

1566

ALEXIKEPVS, SEV

AVXILIARIS HORTVS, EXTEMPORAnea Morborum Remedia ex singulorum viridariis facilè comparanda paucis proponens.

AVTORE ANTONIO MIZALDO *Monluciano, Medico.*

ADHAEC,

Dioclis Caristij Epistola ad Antigonum, de tuenda valetudine per hortensia.

LECTORI,

AEre tibi paruo quia diues venditur Hortus,
Tu potes Alcinoo dicere, nolo tuum.

LVTETIÆ,
Apud Federicum Morellum in vico Bellouaco, ad vrbanam Morum.
1565.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

SENTENTIA PRIVILEGII.

REGIA ſanctione cautum eſt ne quiſpiam alius præter Federicum Morellum Typographum Pariſienſem, hunc Alexikepum ſeu auxiliarem hortum, extemporanea morborum remedia ex ſingulorum viridariis facilè comparanda, paucis proponentem, cum Dioclis Cariſtij epiſtola ad Antigonum, autore ANTONIO MIZALDO MONLVCIANO, Medico, intra quinquennium, abſque manifeſto autoris, & dicti Typographi conſenſu, ſub Regis ditione imprimat, aut vendat. Qui ſecus fecerit, libris & pœna, in ſanctione æſtimata multabitur. Conceſſum fuit Priuilegium Lutetiæ Pariſiorum, die VII Auguſti, 1 5 6 2.

Subſignante

CAMVS.

ANTONIVS MIZALDVS NOBILI ET ERVDITO IVVENI IACOBO DAPCHON, Domino loci S. Germani à fossis in agro Borboniorum,

S. P. D.

QVISQVIS ille fuit qui hæc protulit, *Beneficium dando accepit, qui digno dedit*, næ ille perappositè significauisse mihi videtur, IACOBE chariſsime, donationes temerè faciendas non esse, sed ex iudicij delectu, nihílque largiendum nisi bene merẽtibus & dignis, etiam si nihil tale sperent, ambiant & expectẽt. Exemplo Archelai Macedonum Regis, à quo, vt scribit Plutarchus, cùm parasitus quispiam, qui nihil ducebat honestum præterquam accipere, inter cœnandum postulauisset aureum poculum, prudentissimus Rex statim iussit ministro, vt id

daret Euripidi Tragœdiarum ſcriptori: ad hominémque illum tam impudenter petacem conuerſus, dixit, Tu quidem dignus es qui poſcas, nec accipias: hic verò dignus qui, etiam non poſtulans, accipiat. Hæc ſcribo, ornatiſs. iuuenis, vt palàm ſignificem, te annos vixdum duos & viginti natum, ſenilem Regis huius prudentiam (quæ rara eſt auis) ad vnguem expreſſiſſe in fratre meo IOANNE MIZALDO, adoleſcẽtiæ tuæ, & illuſtriſſimorum octo fratrum tuorum, formatore & moderatore. Nam præterquàm quòd illum ex eo tempore domeſticum tibi eſſe voluiſti, nõ vulgaribus etiam beneficiis, quæ nonnullis inſtanter vrgentibus recuſaueras, nec poſtulantem, nec ambientem, exornare contendiſti. Quod etiam paulò antè fecerat clariſſimus frater tuus ANTONIVS DAPCHON Pontificij iuris Doctor eximius, & haud ita pridẽ Therbenſ. Epiſcopus, nũc verò Abbas monaſterij Ceriſiaci in diœceſi Baïocẽſium, & B. Mariæ de Evroneo in agro Cenomanenſi, qui eodem fratre meo, moderatore & formatore tecum vſus fuit. Nec diffido quin eadem etiam pietate & muni-

ficentia erga eum, aliquando vſuri ſint, illuſtriſſimi reliqui fratres tui (quæ veſtra ſumma eſt omniũ liberalitas & gratitudo) vbi commoda ſeſe obtulerit occaſio. Exemplo, ita me Deus amet, vbique prædicando, ac omnibus diſcipulis erga ſuos doctores & moderatores pergratis ſummè imitãdo. Quibus, vt ſcripſit Ariſtoteles, necnon Diis, ac parẽtibus, nunquam ſatis digna & æqua compenſatio rependi poteſt. Quod hoc dimetro ſic complectimur,

" Sunt tria quæ meritis nunquàm perſoluimus æquis:
" Quod ſchola, quod Superi, quod dat vterque parens.

Sed amabo te, Iuuenis optime, quid illud, quòd fratrem vnum tibi demeruiſſe non fuit ſatis, niſi alterũ quoque (de me loquor) nihil tale expectãtem, etiam deuincires, & de te, tuíſq; nullo modo meritum, tua liberalitate obſtringeres? At quid hîc & fratrem, & meipſum commemoro, cùm ſciam pleroſque alios in hac tua munificẽtiæ cymba, etiam fœlicibus ventis nauigare? Sanè id à te factum facilè crediderim, vt aliis multò opulentioribus pręluceas, & veluti faces admoueas, quibus memorabili tuo exẽplo exciten-

tur, ad largitiones ſtudioſis erogandas, & iis maximè qui ob rei familiaris anguſtiã (quæ maxima turba eſt) quò virtus illos impellit, emergere non poſſunt, & lucubrationũ ſuarum fructum in lucem proferre, dum eis cominus & eminùs cum pera & ſacculo quotidie luctandum eſt, ingẽti Rerumpub. & poſteritatis incommodo. Præclarè itaque facis, dum in hæc benefica ſtudia erga eos quos viuere par eſt, tam ſtrenuè incũbis. Macte iſtius animi & virtutis ſemp̱ eſto, ſic itur ad aſtra. Hac via gradũ ſibi fecerunt ad immortalitatem celebres viri: quíq; ſui memores alios fecêre merendo. His veſtigiis incedens, nomen ſuper ęthera notũ ſibi comparauit pręſtãtiſſimus ille auũculus tuus, Franciæ Mareſcallus, vt vocant, à S. Andrea, Henrici Regis olim fidus Achates. Qui ſuperioribus annis pro patria libertate, próque aris, vt aiunt, & focis dimicans, cũ multis illuſtribus viris occubuit. Nec à tãto fratre ſuo degenerat prudentiſſima & nobiliſſima mater tua, Fronſaci Marchioniſſa, & Mirimontis Vice comitiſſa, ac Dominarum aulæ Regineæ vna. His tantis maiorum tuorum exemplis,

ne, quæſo, defatigeris benefaciendo : accipies, mihi crede, immortalem mercedem non defatigatus. At ſponte & alacriter currenti, calcaribus nihil eſt opus. Supereſt itaque, vt iſtum animum verè heroïcū tibi gratulemur, Deúmque Opt. Max. ſupplices deprecemur, vt illū perpetuò foueat, fœliciter promoueat, & ſua pietate vnà cum corpore ſoſpitet: faxítque, vt munuſculū hoc noſtrum hortenſe & medicum, quod tibi ex animo offerimus, & in tuo nomine & auſpiciis publicum eſſe volumus, aliqua ex parte tuis erga nos meritis reſpondere, omniumque ſaluti, vtilitati, & commoditati inſeruire poſſit. Hoc votum noſtri ſumma laboris habet. Fœliciter vale, Iuuenis candidiſs. & mihi inter omnes dilecte, méque, vt ſoles, amare perge, id mutuò facturus. Lutetiæ, ad quartum Calend. Nouembr. 1564.

IN ALEXIKEPVM, SEV AVXILIAREM ET MEDICVM Hortum Prolegomena, ad Lectorem φιλυγίειον.

ON *sunt mihi tam obœsæ nares, amice Lector, nec oculi vsqueadeò lippi, vt non facilè subodorer, ac præuideam φαρμακοφίλους ϗ φαρμακοπλούτους plerosque fore, qui institutum hocce meum de vitæ auxiliis, & morborum remediis ex cuiusque horto, statim & absque impendio comparandis, superciliosè legant, ac grauiter ferant. Vah, inquiet, non illud est irridere, velle hodie morborũ præsidia, per tot annorum centurias in hortis consepulta, vigente pharmacorum tanta luce & copia, suscitare, aut reditura commonstrare? Sanè, etsi anceps ac lubricum sit rerum omnium nouarum initium, videatúrque res ista ardua, & quæstuoso hocce tempore admodum operosa, nihilominus tentanda est, tam grandi & salutari multorum emolumento, maximè eorum qui diurno & nocturno labore, curáque indefessa, & operis irrequietis, vitam fouent ac tuentur nostram: cuiusmodi sunt populares, rustici, & quiuis alij, medicorum ac consiliorum inopes,*

Horum temporum infęlicitas, & inuidia.

Rerũ nouarum initia difficilia.

emendorúmque pharmacorum impares. Quibus mutuas debemus operas, & vicaria auxilia, interim dum nobis terrena colunt, ſerunt, metunt, ac ſudando, & plerunque ægrotando ad nos comportant:

Hoc lex, hoc pietas, hoc vult Deus, oĩa nõ dans
Omnibus, inſigni pro bonitate ſua.

Domeſticas itaque hortorum opes incomparabilis illius rerum omnium parẽtis naturæ, quam noſter Hippocrates vbique iuſtiſsimam nuncupat, illis certatim perluſtremus & illuſtremus. Quam, per deos immortales, quis neſcit voluiſſe, vt ſtatim à poſitis terræ fundamentis, prima & præcipua morborum remedia in agris eſſent, & poſtea, ne longiùs eundum eſſet, in hortis? Quis inficiabitur templa AEſculapio, medicinæ deo priſco, in ſyluis & mediis viis extra vrbes olim condita, ſignificauiſſe priſca & prima morborũ auxilia, non fuiſſe in vrbibus & officinis, ſed potiùs in agris & ſyluis, vbi νοσόθιος ille, & auxiliaris Deus implorabatur, & ægrotantibus eò tendentibus, quid agẽdum eſſet ſuggerebatur? Quis neſcit populũ Rom. annis DC, ſalubriter vixiſſe abſque vllis pharmacopolis & medicis? ſed non tamen abſque medicina: quæ tum ſimplex erat & ſuauis, adhæc inuentu & paratu facilis, quia altilis, vernacula ac hor-

Natura vbique iuſtiſsima.

Tẽpla Aeſculapij extra vrbes.

Populus Rom. diu vixit abſq; medicis.

tensis. Quemadmodum præclarè testatus est M. Cato in eximiis illis suæ braßicæ encomiis, vt suo dicemus loco. Qui vnus herbis quas plantauerat, & maximè braßica, vsus, se, coniugem, filium, necnon libertos, ad longæuam senectutem incolumes perduxit. Vis tibi antiquiora proponam? consule M. Varronem, ex eo statim audies, sapientiss. illum Nestorem, qui Troiani belli temporibus floruit, ἀλεξίκηπον, *hoc est, auxiliarem hortum carmine descripsisse: à quo id nominis in titulum huiusce Opusculi verè mutuati sumus. Edidit etiam Sabinus Tyro librum Cepuricôn, seu hortensium, quem, Plinio autore, Mecœnati dicauit. Itaque,* escas antiquis hortus dabat & medicinas, *sicuti scripsit AEmilius Macer, poëta & medicus non indoctus. Fuit ergo medicina hortensis apud Romanos omnium prima & præcipua. Quæ cùm annis* DC, *in precio illis fuisset, vnà cum agresti, superueniente, et sensim cum imperio crescente, effrænata gulæ & Veneris licentia, è medio hominum cœtu, retrò abire, ac longè exulare fuit coacta. Nam cùm morborum omnium agmina, hasce duas sorores pestilentißimas vbique comitarentur, & confertim opes triumpharent, ac opum furiosa libido, velis, quod dicũt, & equis, è Græcia, ac locis aliis accersiti fuerunt medici,*

Nestoris Alexikep[9] & auxiliaris hortus.

Medicina hortensis prima apud Rom. & quando illinc exulauit.

vitæ & necis imperatores imperioſiſsimi: eóque cæcitatis ventum fuit (perinde atque hodie) vt quibuſcunque ſe medicos, vel de titulo & veſte profitẽtibus, ſtatim crederetur: cùm in nullo mẽdacio periculum ſit periculoſius. Hi, vt ex fumo darent lucem, & famam nouitate aucuparẽtur, cœperunt illico in hortorũ materias, & hortẽſes medicinas palàm inuehi, ac inflatis buccis illas deſpuere. Quas vt funditùs extirparent, quæſtuoſiſsimas officinas, ac ſuperba myropolia, barbaris & inauditis medicamẽtis longè ac latè radiantia, pedetentim erigere nihil fuerunt cunctati. Quæ radices vſqueadeò diſſeminarũt ſuas, & artifices paulatim ſparſerunt ſuos, vt de illis hodie iure dici poſsit: Quis enim non vicus abundat? *In his emicant capſulæ & pyxides ſuis nomenclaturis perbellè diſtinctæ, in quibus latitant deorũ manus, vt vocabat Herophilus, & numeroſa oſtentantur artificia, quæ ſolis hominum ingeniis cõſtare certum eſt: neglectis, ſi diis placet, ſimplicibꝰ illis naturæ opibus ac operibus, abſq; vllo artificio, vllo apparatu magno, aut latente fuco, ſuauibus & abſolutis. Hinc, nimirum, dubia vitæ & fortunarum alea, vt peregrina ſibi comparet medicamenta,*

Impiger ad Perſas, Mauros, Babylonas et Indos,
Velis ac remis Pharmacopola volat.

Primorũ medicorũ apud Rom. faſtus.

Quando pharmacopolæ introducti.

Hinc malè sarta putatur esse vita, & corporis valetudo parum firma, nisi barbaris, ac plerunque adulteratis & suspectis, magnóque emptis præsidiis sæpenumerò delusa fuerit: Hinc vlceri admodum paruo, & leui morbo, medicina à rubro mari, aut nouis insulis accersitur, cùm vera & neutiquam suspecta remedia, quotidie pauperrimus quisque cœnet, ac pedibus in suo hortulo, vel agello passim conculcet. Ita est profectò, merces vltrò oblatæ sordẽt: & quæ patria sunt ac domestica, quantumuis preciosa ac salubria, externis, etiã summè abiectis & plerũque dubiis, viliora ac despicabiliora habentur.

Barbarorũ & exoticorum medicamentorum alea dubia.

" *Vtilior seges est*, inquit poëta, *alieno semper in agro:*

" *Vicinúmque pecus grandius vber habet.*

Stultissimũ sanè est longiùs quærere, quod ante pedes situm habes: & periculoso, insanóq; sumptu cõparare velle, quod impostura sæpenumerò constat. Dic, amabo te, non summa est cœcitas alienis & peregrinis ita subscribere, vt tua negligas? non deploranda est amẽtia, dum tibi scire non libet quid saluti tuæ conducat, alienis pedibus ita ambulare, alienis oculis sic aspicere, auribus alienis ita audire, & aliorum manibus sic omnia cõtrectare, vt tibi aliena ope miserrimè prorsus viuendum sit? Siccine incõparabilia re-

Peregrina non esse præferẽda patriis & domesticis.

rum naturæ precia et vitæ subsidia in hortis contempta iacent, ac si ventri duntaxat saburrãdo, aut oculis & naribus tantùm pascendis nata essent? Quid hoc est, nisi mera stupiditas est, dubia & suspecta sic persequi, sic ambire, sic amplecti, vt certam & domi vigentẽ medicinam deseras? ô quantum est in rebus inane! Medemur, scilicet, aliena fide, & famam exoticorum medicamẽtorum miscellaneis, ancipitíque farragine, ac inani ostentatione venamur. Hæc dũ audis, amice Lector, scire fortasse laboras quid in tam dubio pharmacorum casu, tibi seriò ac tutò agendum sit: dicam paucis, Fruere priscorum salutari more: elige ex tuo hortulo & agello medicas materias tibi notas ac familiares, tecũ educatas, apud te excultas, patribus tuis assuetas, patriæ probatas, ac sub eodem cœlo & aëre tecum viuentes: quarum copia, vbi, quoties, & quãdo visum erit, recens ac vegeta haberi potest. Irride auidos lucrorum aucupes, & φαρμακοπώλας *plerosque, quibus nihil potest placere, nisi quod Indiam loquatur, Hesperiam resipiat, & extremum reboet oceanũ. Despue in illos qui barbaras, & adhuc malè cognitas pharmacorũ vires ac nomenclaturas tibi ad miraculum vsque extollũt: quæ, re vera, magis expiatione quãdoque egent, quàm quòd corpus expiare possint ac cu-*

Pulcherrimæ ac verissimę expostulationes.

Consilia notatu sũmè digna, & non despicienda.

rare. Agè itaque, vernaculas opes externis constãter præpone, & priscam medicinam hortensem, extemporaneam, fidam, ac minimè suspectam, è profundis tenebris in apertã lucem proferre incipe, sopitã excita, exulantem reuoca: & vt idem faciant noti & amici tui omnes, cõtende, insta, & pro viribus adnitere. Eam in rẽ tibi prælucebit hic noster Alexikepus: viam indicabit, ac fidum comitatũ vbique præstabit. Tibi, obsecro, persuade verissimum esse Quintilianum illud, Vsitatis tutius vtimur, noua non sine periculo vsurpamus. Tibi confidenter propone, ea remedia optima esse, quæ pluribus cognita, & pluribus probata sunt: qualia esse diximus domestica & hortensia. Quibus tamen sic vtêris, vt nec externa bene nota et selecta, siue simplicia fuerint, siue cõposita, omnino reiicias, ac pharmacopolia esse inutilia iudices: quæ summè probamus ac laudamus, modò nacta sint doctos, peritos ac fidos artifices, probis & recentibus materiis medicis, accuratè, vt par est, instructos. Hæc in medicum Hortũ satis erunt: quem nouâ formâ disposuimus, vt ad eius imaginem cuique deinceps liberum sit similem construere, colere, & per proprios campos & areas, plãtis arboribúsque eiusdẽ generis, vt fecimus, regionatim disseminare: vt sint quæque hinc inde

Exhortatio ad hortẽsem medicinã amplectendã.

Pharmacopolia nõ damnãda, & qualia.

locis, digesta decenter, & non cõfusis ordinibus, ac diuersarum qualitatum, variorúmque generum miscellaneis, vt perperam apud omnes fieri solet: ob causas cùm alibi, tũ in nostris hortorum Secretis expressas. Fœliciter valebis, Lector optime, & si quid alicubi peccatũ erit, imò verò quia peccatum, tecũ reputa, optimum esse artificem, non cui nũquam, sed quàm minimùm errare concessum sit. Fruere alienis laboribus, & tibi sudantibus, algentibus, ac lucubrantibus, bene, quæso, precare.

Autoris depreca-tio, & con-clusio.

ALEXIKEPVS SEV AVXILIARIS ET

medicus Hortus, octo Campos, vel regiones, continens, propriis areis, quo sequitur ordine, nobis distinctus ac descriptus est.

Campus primus olera aliquot cibaria, decem areis hac serie complectitur.

1 Lactuca.
2 Brassica.
3 Petroselinum.
4 Portulaca.
5 Beta.
6 Blitum.
7 Oxalis.
8 Spinacea.
9 Borrago.
10 Asparagi.

Campus secundus radices aliquot esculẽtas, quatuor areis claudit.

1 Porrum.
2 Cepa.
3 Allium.
4 Raphanus.

Campus tertius herbas odoratas areis XI *disseminat.*

1 Saluia.
2 Hyssopus.
3 Satureia.
4 Maiorana.
5 Fœniculum.
6 Mentha.
7 Thymus.
8 Ocimum.
9 Orualla.
10 Rosmarinus.
11 Lauandula.

Campus quartus herbaceos & fruticeos fructus sex areis distinguit.

1 Cucurbita.
2 Cucumis.
3 Pepo, melo & melopepo.
4 Cinara.
5 Fragaria & Frambœsia.
6 Grossulæ.

Cãpus quintus flores aliquot tam odoros, quàm inodoros, nouem areis dispergit.

1 Rosa.
2 Lilium.
3 Leucoïon.
4 Viola Martia.
5 Betonica altilis.
6 Phlogium.
7 Iris.
8 Amarantus.
9 Solsequium.

Campus sextus plãtas aliquot non esculẽtas areis vndecim capit.

1 Absinthium.
2 Abrotonum.
3 Ruta.
4 Vrtica.
5 Plantago.
6 Artemisia & Tanacetũ.
7 Chelidonium.
8 Mercurialis.
9 Parietaria.
10 Malua.
11 Lathyris seu Cataputia, & Ricinus seu palma Christi.

Campus septimus pomiferas arbores cum suis fructibus areis tredecim distribuit.

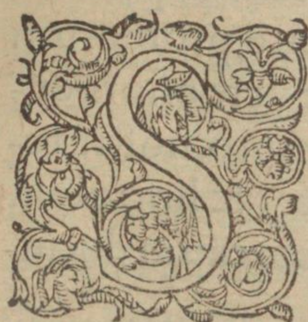
1 Malus & eius pomum.
2 Pyrus.
3 Cotonea.
4 Prunus.
5 Cerasus.
6 Morus.
7 Persica.
8 Mespilus & Sorbus.
9 Citria malus.
10 Aurantia malus & Limonia.
11 Punica malus.
12 Ficus.
13 Olea.

Campus octauus arbores nuciferas & earundem fructus areis quinque continet.

1 Iuglans & eius nux.
2 Amygdalus.
3 Pinus.
4 Corylus & Auellana.
5 Castanea.

His adduntur sub finem, faciles & populares oleorum medicatorum concinnationes ex quauis hortensi materia, necnon aquarum distillãdarum formulæ pulcherrimæ ac summè vtiles.

ANT. MIZALDI
MONLVCIANI ALEXI-
KEPVS, SEV AVXILIARIS
& medicus hortus.

SCRIPTVRVS hîc non de aſini vmbra, quod aiũt, ſed de medicis hortenſiũ facultatibus, quæ, re vera, omniũ accuratè medicantiũ iudicio,

„ *AEquè pauperibus proſunt, locupletibus æquè,*
„ *AEquè neglectæ pueris, ſenibúſque nocebunt:*

precium operæ facturum me puto, ſi inſtitutæ narrationis fores à Lactuca aperuero. Nõ quòd ei olerum & hortorum principatum velim aſcribere, contra M. Catonem & Plinium: qui illum, vt ſuo dicemus loco, Braſsicæ conſtanter adiudicãt: quin potiùs, quòd ſciam Lactucam ſalubrem & euchymam eſſe plantam inter omnes hortẽſes, & ob id benedictum olus, ab Auicenna appellari. Qua dote & priuilegio, certum eſt illam priſcis vſque adeò placuiſſe, & tanta cura excultã fuiſſe, vt ab ea Lactucinos in Valeria familia, *Autoris ſcopus & inſtitutum.*

Lactuca à morbo D. Augusti nobilitata.

Plinio autore, cognominari non puduerit. Illa, illa est qua D. Cæsar Octauianus Augustus, in lõga & ancipiti ægritudine, consilio Antonij Musæ medici excellentissimi, conseruatus fuit. Vnde statuam collato ære iuxta signum Æsculapij, Suetonio Tranquillo attestante, promeruit. Sed prætermisso lactucæ verbosiori encomio, medicas eius vires, pro nostra tenuitate in mediũ proferre, & hortulum nostrum per suos campos areatim distinguere aggrediamur.

HORTI MEDICI CAMPVS PRIMVS, OLERA ALIQVOT cibaria, decem areis complectens.

Lactuca altilis, & medica eius auxilia.

AREA I.

Quid per olus hîc intelligendum.

OLERIS nomine hîc complectimur plantas eas hortenses & herbaceas quæ non solùm condiendis iusculis accommodari solẽt, sed etiam paruo sumptu & facili apparatu in vsum cibarium pauperibus quotidie venire, siue in acce-

tariis, siue aliter id fiat. Tale est illud Horatij ad Sæuam,

» *Si pranderet olus patienter, regibus vti*
» *Nollet Aristippus: si sciret regibus vti,*
» *Fastidiret olus, &c.*

Sed hæc Grammaticis discutienda relinquemus, & medici medica lactucę pręsidia tractabimus: quam norunt omnes in historiis versati, vsqueadeò priscis Romanis fuisse commendatam, post D. Augustum per eam sanitati restitutũ, vt seruari, etiam in hybernos menses, ex oxymelite repertum sit. Plãta est admodum salubris, sicut testatur Columella in suo hortensi carmine, de illa propter seruatum Augustum ad hunc scribens modũ, *Lactuca, planta salubris.*

» *Iámque salutari properet lactuca sapore,*
» *Tristia quæ releuat, longi fastidia morbi.*

Huius succus febricitantis fronti illitus somnum accersit, queẽadmodum scripsit Florentinus, rerum agri & medicinę interpres Gręcus ad vnguem factus. Qui etiam tradit eum, qui ieiunus lactucam prægustauerit, ebrietatem non sentire: adhæc semen eius tritum & potum, genituræ effluuia cohibere: quapropter aduersus crebra Veneris ludibria in somno, *Febris, somnus, ebrietas, Venus, gonorrhœa, & alui fluxus.*

vtiliter propinatur: ſicuti vulgari hoc iactatur diſticho,

» *Semen lactucæ Veneris ludibria tollit,*
» *Cum vino bibitũ, fluxum quoque cõprimit alui.*

Quod equidem diſtichon eſſe aſtruimus Macri poëtæ & medici non indocti: quem multi, hocce Ouidiano dimetro, ipſius Ouidij σύγχρονον ſub D. Auguſto fuiſſe contendunt,

» *Sæpè ſuas volucres legit mihi grandior æuo,*
» *Quæq; nocet ſerpẽs, quæ iuuat herba, Macer.*

Sed his dimiſſis, lactucam repeto, quam idem Florentinus tradit ſtragulis ſuppoſitam, ægris neſcientibus, hac præſertim ratione, vt ante ſolis exortũ ſiniſtra manu radicitus euulſa ſit, ſomnum illis conciliare. Qui etiam accerſetur, eodem autore, ſi folia quina, terna, aut vnũ, ceruicali clanculum ſupponantur: ſed ita, vt quæ imo caulẽ decerpta fuerunt, ad pedes: ſummo verò, ad caput ſpectent. Admonent inſuper Græci geoponici, quòd effuſus & aſſiduus lactucarum vſus, cane peius & angue fugiendus eſt his qui procreandis liberis operam dare ſolẽt. Nam fœcunditatem non modò minuere ſcribunt (vnde ἀνάχιον, hoc eſt ſpadoniam

Somni conciliatio.

Lactuca cur fugiẽda cõiugatis.

vocauerunt Pythagorici) ſed quos poſtea ſuſtulerint partus, velut amentes, ineptos ac ſtupidos à progenitorum ingenio degenerare promittũt. Hactenus illi: à quibus ad noſtros deficio Medicos, apud quos etiam lego, lactucas ſomnos conciliare, ac ſanguinẽ neque improbum creare, neque vndique perfectum, multò tamen, quàm à cæteris oleribus, præſtantiorem. Quæ duo, Eobanus Heſſus poëta elegãtiſs. pulchrè expreſſit in libello de tuẽda valetudine, hunc in modum:

„ *Hortorũ lactuca decus, quia friget & humet,*
„ *Sæpè leueis ſomnos conciliare ſolet.*
„ *Atq; vt corporib⁹ reliqua omnia vincit alẽdis,*
„ *Sic viui ſuccus ſanguinis inde venit.*

Qualem gignat ſanguinem lactuca.

Hinc factum arbitror, vt Galenus illam de oleribus ſolam, in homine temperato euchymam eſſe dixerit, hoc eſt ſuccũ bonum gignere, & optimum corpori alimentum ſufficere. Quæ, vt calidis ventribus ſumpta mirè auxiliatur, ita vſu crebro, oculorum aciem retundit, ac caliginem, vt mox ſcribemus, inducit. Addo quòd ſuſpirioſis, & ſanguinem excreantibus, ac pituitoſis ſummè nocet. Præterea, quòd tam crudæ quàm coctæ vſus lar-

Ventres, caligo, aſthma, hæmoptœ & pituita.

gior, non minus est periculosus quàm cicutæ. Æstate ea vtimur vt medicamẽto, potiùs quàm alimento: nimirum ad humectandũ & refrigerandũ: nam frigida est, ac humida. Quod cùm ita sit, iure quis dubitet, quomodo probũ & purum sanguinem in nobis possit gignere: substãtia, inquam, nostræ familiari, quæ illi planè est lactea & dulcis, adhæc moderatè cocta, & proinde in sanguinem prõptè ac facilè mutabilis: quãobrem etiã lac affatim gignere solet.

Lac & cholera morb⁹.

Prodest eadẽ aduersus morbum pręcipitem & periculosum, quẽ Gręci χολέραν vocant, ab immodica bilis deiectione, & implacabili vomitu. Cui⁹ rei testẽ proferem⁹ antiquiss. poëtam & medicũ Q. Serenũ,

» *Noxia* (inquit) *si penit⁹ choleræ sæuire venena*
» *Perspicies, cocta lactucæ fronde leuabis:*
» *Proderit & caules assumere sæpè madentes.*

Lubricam aluum quomodo faciat lactuca.

Aluum ideo lubricare dicitur, quòd humiditate & frigiditate sua immoderatũ hepatis calorem tẽperet: qui ob celerem & vehemẽtem cibi ac potus distributionem, & direptionem, aluum resiccare plerunque solet. Huius lubricationis & facilis per lactucam ad excrementa vacuãda apparatus, testem etiam citabimus Mar-

tialem hunc in modum ſcribentem,

" *Prima tibi dabitur ventri lactuca mouendo*
" *Vtilis.* Et alibi:
" *Vtere lactucis, vel mollibus vtere maluis,*
" *Nam faciem dudum, Phœbe, cacantis habes.*

Viſionem prȩterea turbare fertur, vt nũc dicebamus, & oculis nocere, eíſque caliginem inducere, quòd ſpiritus viſorios denſet & incraſſet, humorémque cryſtallinum, videndi ſpeculum ſummè terſum, turbidum reddat, & animalem ſpiritũ ſua frigiditate offendat: niſi calorificis herbis illi remiſtis, aut generoſo vino ſuperepoto, frigiditas ea tẽperetur. Ná ex Hippocrate, frigidũ cerebro, ſpinali medullȩ, neruis, oſſib⁹ ac dẽtibus ſummè inimicũ eſſe ſolet: ex quo fit vt ſoporifera etiam cenſeatur eſſe lactuca, ſicuti ſuprà à nobis adnotatũ fuit, & Claud. Galen. ſuo experimẽto cõfirmauiſſe intelliges. Pleriq; (inquit) lactuca vtũtur prius q̃ in caulem aſſurgat, aqua illã incoquẽtes. Quod ego nũc, ex quo dentes mihi malè habẽt, cœpi facere. Quidam meorum ſodalium conſpicatus olus id iam olim ab adoleſcentia mihi eſſe conſuetum, nunc tamen ipſius eſum eſſe permoleſtũ, autor mihi

Quomodo viſionẽ turbet lactuca.

Quomodo vtebatur lactuca Galen⁹, & quam ob rem: ex ſuis Alimẽt. libris, & aliis.

fuit, vt ipſum coquerem. Ætate autẽ iuuenili cùm mihi ventriculus aſſidua bili infeſtaretur, cruda lactuca, vt eum refrigerarem, vtebar. Cùm verò ad ætatẽ declinantem perueni, hoc olus fuit mihi remedio aduerſus inſomniam & dormiendi impotentiam. Tunc enim, contrà ac in iuuentute, ſomnum mihi dedita opera conciliabam: nam graue erat præter voluntatem vigilare. Quæ res mihi accidebat, partim quòd in iuuentute meaptè ſpõte vigiliis, ſtudiorum gratia, aſſueuiſſem: partim quòd declinantium ætas ad inſomniam ſit admodum propenſa. Itaque, lactuca veſpere in cœna, vel ſomni hora, cocta & commanſa vnicũ mihi inſomniæ erat alexipharmacon & remedium. Hactenus Galenus: ex quo hanc hiſtoriam, quòd pulchra ſit, pręſenti loco accommodare viſum fuit. Veteres, initio menſæ, primíſue epulis, lactucam, vt ſolemus, nõ proferebant, ſed poſtremis, ſicuti Martialis hoc diſticho eleganter expreſſit,

Galenus vigiliis aſſuetus.

" *Claudere quæ cœnas lactuca ſolebat auorum,*
" *Dic mihi cur noſtras inchoat illa dapes?*

Cur poſtremis epulis

Quod, nec temerè, nec citra rationẽ fa-

ctum fuiſſe audies: cùm enim lactuca frigidæ humidæque ſit naturæ, ſi à cœna ſumatur & ſummis epulis iniiciatur, ſomnũ efficaciùs conciliat, viníque fumos halituoſos promptiùs reprimit, ac ebrietati, inducta cerebro humiditate, faciliùs pugnat & obſiſtit. At noſtra ætas, ab eius eſu cœnas & prandia auſpicari ſalubriùs eſſe duxit, ex aceto, ſale, & oleo conditam illam cibis aliis præponens, nimirum vt æſtuantem vẽtriculum recreet, & ſopitam per calores appetentiam excitet, ſanguiníſque feruorem temperet, ac hepatis & cordis æſtum mitiget. Ex quo mirum nõ eſt, ſi ebrietati aduerſatur, & capitis grauitatem, quam Græci appoſito vocabulo καρηβαρίαν vocant, inſita frigiditate ſanat, vapores à nimio vini potu ſurſum elatos, & caput grauantes, retundendo ac diſcutiendo. Quod Q. Serenus poëta ac medicus prẽſtãtiſſimus non omiſit, hunc in modum ſcribens de curãda ebrietate,

olim ſumebatur lactuca.

Capitis grauitas & ebrietas.

" *Quidam lactucæ huic credunt prodeſſe ſapores:*
" *Curandi modus hic, & ſuauis, & vtilis idẽ eſt.*

Inde factum crediderim, vt lactuca à Rufo Epheſio medico, ἀκρεπάλη, rectè nuncupata ſit: quòd crapulã arceat, & omnẽ

capitis noxam à vino contractam excutiat. Verumenimuerò, ea cautè vtendum est: nam illius vsus immodicus, vt præmonuimus, Veneris ignes extinguit. Quare his qui matrimonij capistris sunt alligati, parcus ac sobrius debet esse lactucarum cibus: nisi calorificis, vt eruca, nasturtio, mentha, sampsucho, & similibus, frigiditas illarum obtundatur, aut generosum vinũ aliquod superbibatur. Qui verò cœlibatui addicti sunt, sacerdotes, monachi, vestales, & alij qui claustra sequũtur, calorifica excludere debent: vt pudicitiam illæsam tueantur, & prurire, vríque desinãt. Lactuca itaque consulto priùs tẽperamento, prudenter vtendum erit: in qua Callimachus ἀλληγορικῶς scripsit, Venerem suum amasium Adonin abscondisse: ὅτι ἀσθενεῖς εἰσι πρὸς ἀφροδίσια οἱ συνεχῶς χρώμενοι θρίδαξι: hoc est, vt Athenæus exponit, quòd imbecilles sunt ad Venerea, qui assiduè vtuntur lactucis. Quare videant vxores, ne earum mariti nimiùm illis vtantur. Hîc non tacebo rarum experimentum & sæpenumerò mihi fœliciter probatũ aduersus albas mulierum fluxiones, quod constat cremore

Quibus prohibeatur & concedatur lactucæ vsus.

ſeminis lactucæ priùs macerato in aqua extinctionis chalybis, addito puluere eboris in tenuiſſimum pollinem redacto: nõ tacebo præterea, quòd ſemen lactucæ in iuſculo tritũ & hauſtum, dormiẽdi impotẽtiam expugnat: & folia in aqua hordei cocta, lac potu mirandum in modum augent, ſi poſtea mammæ blanda manu fricentur. Addam, quòd ſi vehementer caput incaluerit ab æſtu, & hinc doluerit, aceto miſcebitur ſuccus lactucæ, & eo fouebitur, monitore Galeno. Et ad ardores ac ambuſtiones, folia diligentiſſimè terentur, & cum pane inducta, parti affectæ admouebuntur, ac ſubinde cõmutabuntur, ne ibidem incaleſcant & obrigeſcãt. Sed de medicis lactucæ facultatibus hæc ſatis erunt, vbi admonuero quòd tam manducata, quàm admota, æſtus, necnon ardores internos & externos, vt diximꝰ, clementer mitigare & reſtinguere ſolet. Cuius rei gnarus Antonius Muſa D. Augusti medicus incomparabilis, ad deſperationem redactus in curanda diſtillatione, qua optimus ille imperator, ob vitiatum iecur, vehemẽtiſſimè torquebatur, contrariam medendi rationem inire fuit

Albæ mulierum fluxiones, ſomnus, lac, capitis dolor, ardor & ambuſtio.

Aeſtus tam interni, quàm externi.

Lactuca ab Augusto nobilitata.

coactus, & ad lactucæ præsidia confugere, sicuti paulò antè adnotauimus: quorum auspiciis cõualuit Augustus, & hinc lactucam summè nobilitauit.

Brassica, & medica eius auxilia.

AREA II.

Brassica à priscis valde commendata & laudata.

NON sum nescius optimum illum, sine æmulo, agricolam M. Catonem, triumpho, censura, ac literis insignem, oleribus omnibus Brassicam anteposuisse, & Plinium hortorum principatum eidem ascripsisse, adhæc Pythagoram eius laudes ante omneis celebrasse, ac Chrisippum medicum, priuatũ volumen per singula hominis membra digestum, de eadem composuisse, ipsúmque Catonem eius facultates & medica auxilia populo Rom. vsque adeò fœliciter indicasse & præscripsisse, vt annis multis absque vllis medicis ac medicamentis aliis salubriter vixerit: verumenimuerò omnia hæc, magna licet, me mouere non potuerunt (ob causas paulò antè memoratas) vt in hac medica hortensium historia, brassica ante lactucam describeretur. Quæ vna, ob

insignem truncum & brachiatas virgas, etiam Caulis nomen sibi asciuit, & nunc demum nobis medicè excutienda venit: sumpto initio à priscis M. Catonis de illa experimentis aliquot. De iis itaque quibus ægrè fluit lotium, & substillum est, hũc in modum scribit. Sumito brassicam, coniicito in aquam feruentem, coquito paulisper, vti subcruda fiet: postea aquã defundito, nõ omnem, eò addito oleum & salem, ac cumini paululũ, inferuefacito paulisper, posteà inde iusculum frigidum sorbeto, & ipsam brassicam manducato, ac quotidie id facito. Ad omnes tumores & omnia vlcera, etiam inueterata, brassicam cõtritam, quæ minutis est caulibus & foliis tenuioribus (Crambem vocant) ille idèm imponit: ac eodem præsidio cancros purgat & sanos reddit: quod facere non potest, vt scribit, medicamentum aliud. Verùm, priùs quàm imponat, aqua calida multa lauat, aut vino tepido, vt legit Macer, posteà bis in die, cõtritam admouet. Quo remedio etiam ad luxatã & contusa, mammásque vlceratas & cancrosas vtitur. Si vlcus acrimoniam ferre non possit, farinam hordeaceam miscet,

Substillum seu strangu-ria, tumo-res, vlcera & cancri.

Luxata, cõ-tusa, mãmæ vlceratæ & cãcrosæ, nec-non articu-laris morb⁹.

ac ita apponit: teſtatúrque articularem morbum nulla re æquè domari, atque braſſica cruda, ſi eam conciſam cum ruta & coriandro quis edat: aut ſalis mica & hordei farina miſta, opportunè illinat. Quod herbularius poëta, verſibus aliquot complexus eſt, de M. Catonis braſſicaria medicina, hunc in modũ loquens,

» *Hordea quam dederint cauli miſcere farinam*
» *Idem præcepit, rutam quoque cum coriandro*
» *Et ſale permodico: ſic omnia mixta terendo*
» *Apponi diræ docuit cataplaſma podagræ:*
» *Hoc etiam morbo medicabitur articulorum.*

Si auribus parum audies (inquit ille idem Cato) cum vino braſſicam terito, ſuccum exprimito, & tepidum in aurem inſtillato, citò intelliges. Si bilis atra eſt, ſi lienes turgent, ſi cor dolet, ſi iecur, pulmones, aut præcordia, vno verbo omnia ſana faciet braſſica, quæ intus dolitabunt. Qui plura curioſè ſcire curabit, librum de Re ruſtica eiuſdem conſulat, illic inueniet quod placuiſſe queat. Sed hæc, inquies, magna ex parte non quadrant noſtræ hortenſi braſſicæ, de cuius vſu hodierni medici inter vtrunque volant. Cauſam alibi accipies. His ſic poſitis, venio ad

Surditas, bilis atra, liẽ, cor, iecur, pulmo, præcordia, menſes, oculi & boleti.

geoponicos, apud quos lego braſſicæ decoctum cum dulci vino hauſtum, mulieribus menſes ducere: adhæc ſuccum eiuſdem cum optimo melle remiſtum, oculos iuuare, ſi illorum angulis admoueatur. Quòd ſi venenatos boletos quis ederit, poto braſſicæ ſucco valde iuuabitur. Addunt præterea q; corpori alimentum ex ea multùm præſtari ſolet: adeò, vt pueri braſſica veſcentes, citiùs adoleſcere credantur. Succus cum vino albo ad dies XI, hauſtus, ſplenicos & ictericos curat: quemadmodum in Ruſticis paradoxis ſcripſit Paxamus Græcus. In quibus non omittit quòd braſſica alumini rotundo, aceto macerato permiſta, pſoram ac lepram mundat: coctáque & præſumpta, voci atque arteriacis affectionibus medetur. Vnde vocis ſtudioſi hac libentiſſimè vti ſolent. Folia perinde atque ſemen, cum ſylphio & aceto trita ac impoſita, morſum canis rabidi, vel alterius perfectè ſanant. Et ſi contigerit à deſtillatione vuulam aut columellã in guttur laxari, ſuccus crudæ braſſicæ ſummo capiti admotus, illam in ſublimem oris partem reuocabit, ſolitúmque locum re-

Splenici, icterici, pſora, lepra, vox & arteria.

Canis morſus & laxata vuula.

petere coget: quod naturæ arcanis & ſecretis aſcribendum eſt. Hactenus Græci geoponici. Medici vno omnes ore tradunt, braſsicam frequẽter manducatam ſuccum melancholicum plus iuſto augere: cuius ſubſtantia os vẽtriculi etiam lædit, & viſum, vt mox dicemus, obtenebrat: quare illa, niſi vrgente olerum meliorum penuria, menſis excludenda eſt ſalubribus. Crudus eius ſuccus cum vino potus, viperarum morſibus auxiliatur: & cum fœni Græci farina illitus, podagris ac vitiis articulorum præſenti eſt remedio. Idem prodeſt ſordidis ac vetuſtis vlceribus, ſed impermiſtus: qui etiam naribus immiſſus caput purgat, & cum loliacea farina pudendo muliebri inditus, menſes trahit. Folia per ſe illita, aut cum polenta trita, conferunt inflammationibus ac tumoribus, & ex ſale carbunculos rumpunt, fluentéſque capillos retinent. Eadem folia cruda, ex aceto proſunt lienoſis, & addito melle cocta, plurimùm pollẽt aduerſus vlcera depaſcẽtia & gangręnas. Virẽtes cauliculi cũ radice cremati, & vetuſto porci adipe excepti, diuturnos laterũ dolores mitigãt. Quod poëta herbu-

Succus melancholicus, os ventriculi, viſus, viperarum morſus, & articularis morbus.

Vlcera, caput, menſes, tumores, carbunculi, capilli, lienoſi, gangrenæ & laterũ dolores.

herbularius nec ignorauit, nec omiſit,

„ *Cum veteri pingui (inquit) cineres caulis be-*
„ *ne triti,*
„ *Proſunt ad veteres lateris, coxæq́ue dolores.*
„ *Sit licet hæc vilis, tamen eſt medicina ſalubris.*

Si humẽtem aluum ſiccare volueris, vbi mediocriter ebuliiſſe videbitur braſſica, priore aqua effuſa, repentè aliam calentem ei iniicies, atque ita rurſus illam diſcoques, vſquedum tenera, flaccidáque euaſerit: quod non fit cùm ventris ſubducendi cauſa ſumitur. Hinc emerſit Salernitanum illud,

Quomodo coquenda braßica ad mouendam aluum, & continendã.

Ius caulis ſoluit, cuius ſubſtantia ſtringit.

Hæc omnia, & plura, verſiculis aliquot paulò elegantioribus, Eobanus Heſſus, pulchrè & ingenioſè ſic eſt complexus,

„ *Braßica vẽtris onus bis coƈta, comeſtáque ſiſtit:*
„ *Sed ſemel & modicè coƈta, reſoluit idem.*
„ *Profuit hanc ſucco conſpergere pinguis oliuæ,*
„ *Lac auget, multùm ſeminis eſſe facit.*

Nõ putaui hoc loco prætereundũ, quòd omnis braſſica, vt diximus, oculis admodum officit. Quæ res lucubrantibus, & literarum ſtudioſis eſt imprimis notanda. Parum nutrit, & ſomnia terribilia parit, ob humorem melancholicum, cuius pa-

Lac, ſperma oculi, ſomnia, & puerperæ.

rens, vt monuimus, illa esse solet. Porrò, scitu indignum non est, quòd Athenis olim brassica in cibo parabatur puerperis, amuleti cuiusdam vice, vt author est Athenæus. Tradit præterea Suidas, priscos in cõuiuiis crambem adhibuisse, sed recoctam, adeò vt nauseam adferret, ex quo Gręcis in prouerbium abiit, δὶς κράμβη θάνατος. Inest brassicæ vis peculiaris contra ebrietatem: cuius noxas non solùm ante cibum & à cibo sumpta impedit, sed etiam crapulam & grauedinẽ inde obortam tollit ac discutit. Cuius rei duos è multis testes & autores proferemus. Marcum Catonem imprimis, hominum, vt scribit Plinius, in omni rerum vsu summum & maximum. Si voles, inquit, multum in conuiuio bibere, cœnaréque libenter, crudam brassicã ante cœnam esto quãtum voles ex aceto: & item vbi cœnaueris, esto quinque folia, reddẽt te quasi nihil ederis ac biberis, bibésque quantum voles. Testem dabimus secundum, Cl. Gal. scribẽtem, folia brassicæ calida aqua macerata, & capiti circumposita, ebrietati naturaliter resistere: quod mirabili fit oleris huius cum vino antipa-

Ebrietas, crapula & grauedo.

thia, vt admonuit Agrius apud M. Varronem. Ex quo non temerè ſcripſiſſe mihi videtur Athenæus, vineas in quibus naſcuntur braſſicæ, languidius vinũ creare, vſque adeò illis pernicialia ſunt cum parente & filio, hoc eſt cum vite & vino, odia, ac diſſidia. Hinc nimirũ Theophraſtus, viuam vitem, oleris huius odore fugari, rectiſſimè adnotauit: & Plinius, vinum in dolio huius ſapore & odore corrumpi, ſed betæ foliis demerſis reſtitui. Quo argumento, Androcydes ſapientia clarus, vt idem tradit Plinius, braſſicam cõtra ebrietatem, vt præmonuimus, maximè pollere dixit: atque hinc Ægyptij vini, vt ſcribit Suidas cum Athenæo, magnoperè amantes, omnibus eſculẽtis coctam braſſicam olim in cibatu præmittebant, & primum in ſympoſiis ex eius olere ferculum faciebant, ad inhibẽdam vini noxam & crapulam. Quorũ veſtigiis, defixo (vt aiunt) pede, cùm alij, tum præcipuè Germani inhærere mihi videntur: braſſicam ſuis cibis & mẽſis anteponentes, & quandoque poſtponentes, vt doloſas vini inſidias fallant: quod manu æquè liberali propinare conſueuerunt, at-

Mira braßicæ odia cum vitibus & vino.

AEgyptij, vini amantes.

que impigro gutture haurire, laborum alioquin patiẽtiſsimi, ſed ſitis admodum impatientes. In quam rem cum noſtro Geruaſio Marſtallero Briſgoico, Germano mihi amico & vndequaque erudito, ſic ludere aliquãdo ſolebam, dum nobiſcum ageret,

Germani laborum patientiſsimi, ſed ſitis impatientes.

» *Germani varios norunt tolerare laborares:*

» *O vtinam poſſent tam bene ferre ſitim.*

Quæ reſtãt animaduerſione digna ſunt. Cinis caulium braſsicæ & eorundem decoctũ, caput à furfuribus emundant ſi illis abluatur. Et fotus vberum ex iuſculo braſsicæ tepido, lac auget: cinis præterea cum albumine oui, ambuſtis auxiliatur: & aqua quæ ex eius caule, dum aduritur, ſtillat, recẽtes impetigines delet, non ſecus quàm cortex radicis oxylapathi com mãducatus & eiſdẽ illitus. Addam quòd braſsica cum tenui polentæ polline trita, & ex aqua roſacea oculis appoſita, calidas illorum fluxiones emendat: & ſi foliis coctis ac tuſis fęcem aceti addideris, crudorúmque ouorum lutea duo, cum pauco roſaceo, & omnia accuratè miſcueris, tepefeceris, admoueris, continuè mutaueris, præſtantiſsimum experieris reme-

Furfures, lac, ambuſta, impetigines, oculorum fluxiones, podagra, phlegmone & eryſipelas.

dium aduerſus podagræ inſultus & acceſſiones. Eadem braſſica per ſe, vel cum axungia trita, phlegmonis induratis & eryſipelatibus valde idonea cẽſetur eſſe, hoc modo: Partes affectæ rhodelæo foueantur, & materia tuſa in cataplaſmate faſciis alligatur. Nihil mihi video ſupereſſe in hac medica braſsicæ hiſtoria, niſi ingens & minimè vulgare naturæ miraculum, quod tacendum non eſt: nempe hoc olus, quo vitem fugari diximus, cyclamino & origano aduerſum, perareſcere: naturali & occulto odio, quo plãtæ illæ braſsicam non minùs proſequuntur, quàm vitem & vinum braſsica, & cõtrà. Hinc abſurdum videri nõ debet, quòd ſi ferueſcenti & ebullienti braſsicæ, paulum vini generoſi guttatim quis inſtillauerit, non ampliùs coquetur illa, ſed ſuis viribus defuncta, mutato colore corrũpetur, quemadmodum adnotauit Paxamus ex Græcis geoponicis vnus. Quibus ex rebus appoſitè colliges, eos qui vinũ multum bibere volunt, & potandi certamine victores coronari cupiunt, crudam braſsicã cibis anteponere debere, ne temulentia, ut paulò antè diximus, tenten-

Vinũ braſsicæ cocturã impedire.

tur. Quod ſe præſente factũ fuiſſe à quodam docto & philoſopho homine, autor eſt Gulielmus Gratarolus medicus præſtantiſsimus, in libro de tuenda valetudine. Nam dum is in cõuiuio accumberet, probatis & acceptis inuitãtium omnium poculis, perſtrenuè potauit: quòd foliolum crudi caulis rubeſcentis præſumpſiſſet. Hæc de braſsica ſatis, vbi addidero, illam naſcẽtem in locis aridis & ſiccis, terreſtrem eſſe valde & adſtringentem: in calidis verò & humidis, contrà. Adhæc Raphanum Græcis etiam κράμβη dictũ, iiſdem viribus pollere, quàm braſsica: quẽadmodũ proprio loco explicabimus.

Hiſtoria notatu digna, ſed non imitanda.

Apium hortenſe, ſeu Petroſelinum, & medica eius auxilia. AR. III.

APIVM ſatiuum, Græcis σέλινον, vulgò Petroſelinum, & noſtratibus Perſilium dici conſueuit: cuius facultates & medica auxilia hîc nobis ſunt paucis explicanda. Florẽtinus in ſuis Græcis georgicis, vt hinc auſpicer, tradit Apium cum pane, cataplaſmatis vice impoſitum, ſacris ignibus mederi: eius verò decoctum, calculos, inſidentibus deturbare, & fotu idem præſtare. Adhæc vrinæ difficultati-

Ignis ſacer, calculi, vrina & renes.

bus, & ægrotantibus renibus, tam folio, quàm radice auxiliari. Quod ab herbulario poëta etiam adnotatum fuisse reperio, vbi de apij planta sic scribit:

„ *Prouocat vrinas hæc cruda comesta, vel hausta:*
„ *Sed magè radicum faciet decoctio sumpta:*
„ *Hoc itidem semen operatur fortiùs haustum.*

Subdit prętereà idem Florentinus, sugillata colori reddere, si eius semine decocto foueantur, mammarúmque duritias, foliis attritis & impositis emollire. Plinius semen cum oui albo illitum, aut ex aqua coctum & potum, renibus mederi scribit: ac in frigida tritum, oris vlceribus prodesse: necnon cum vetere vino, vesicæ calculos frangere: quod etiam præstat radix. Datur ictericis idem semen ex vino albo, & iis mulieribus, quibus stati menses non procedunt. Radicibus in iusculo coctis, vel acetariorum modo ex oxelæo apparatis licebit per hyemem, veris initia, & autumni finem, potiùs vti, quàm æstate: ídq; prãdij, vel cœnæ principio: quoniam materias à superioribus ad inferiora, vrinam proritando, euocãt, ac vehiculi modo deducunt. Sed hoc loco nequaquam dissimulandum est, quòd

Sugillata, mammæ, renes, oris vlcera, calculus, icterici, & mẽstrua.

Colicus dolor, flatus & inflationes.

non solùm renibus medetur hortulanũ apium, sed etiam colicis cruciatibus & aliis qui ex flatuoso spiritu egressum non habente generãtur. Præterea, quòd succus apij cum melle bibitus, coagulatum in vẽtriculo sanguinem, vomitu exhaurit. Et semen eiusdem coctum in aceto & aqua, lotium remoratũ elicit: plantáque ipsa contusa, & in vuluam missa, fœtum cum secũdis trahit. Quòd si bibatur succus eiusdem, vterus à superfluis humoribus purgabitur. Dioscorides ad nullum determinati morbi genus apium applicat, sed omnibus indifferenter inflationibus vtile esse pronuntiat: sic de eo simpliciter scribens, Soluit inflationes. Tradit nihilominus petroselino vires cõtra colũ intestinum, vt diximus, validas inesse: adhæc cõtra stomachum, sic loquẽs:

Stomachus, tormina, vulnera, oculorum & mammarum tumores.

Petroselinon stomachi & coli inflationibus, torminibúsque medetur. Cui subscribit Galenus, tradens insuper, ori sanè quàm gratũ esse. Plinius incoctũ, aquas potu suauiores reddere prodit: & Florẽtinus Græcus, in cibo sumptũ facere, vt propriæ vulnerum fluxiones magis pronæ deferantur. Oculorum tumores, vti

etiam mammarum, ſuccus eius mica panis candidi exceptus, emendare ſolet ac tollere. Quod non prætermiſit herbularius poëta, ſic de apio rurſum ſcribens,

" *Illius ſucco ſi candida mica terendo*
" *Panis iungatur, oculis ſedare tumorem*
" *Dicitur, emplaſtri, noctu, ſuperaddita more:*
" *Sícque ferunt mammis prodeſſe tumẽtibus illã.*

Penè omittebam, quòd neutrum apium (de mare loquor & fœmina) Chryſippus medicus & Dionyſius, cibis admittẽdum cenſent (licet Plinij tẽporibus, vt etiam hodiernis, per iura largis portionibus innataret, peculiarémque gratiam condimentis accerſeret, ex quo ἔνοσμον Theophraſto vocatur) quoniam epulis feralibus, vt volunt, dicatum ſit, & ob id nefaſtum habitum. Vel, vt Plutarchus ſcribit, quòd apio ſepulchra coronentur: vnde vetus illud prouerbium, *Apio indiget*: de eo qui deſperata ſit valetudine. Sed hæc nihil ad apij noſtri facultates: Caule fœminini vermiculos innaſci tradunt: credúntque eos in ſexu vtroque ſterileſcere, qui ederint: adhæc, in puerperiis comitiales fieri, qui poſt apij cibum vbera hauſerint: innocentiorẽ tamen eſſe ma-

Cur olim apium cibis damnatum ſit.

Sterilitas & comitiales.

rem affirmãt, vt Plinius ſcribit, veterum ſententia & teſtimoniis fretus. Quibus ex rebus mirandum non arbitror, ſi recentiores medici, ex Auicennæ conſilio, comitialibus ſeu epilepticis apio interdicant, ac contendant quòd illorum paroxyſmos moueat & excitet: atque ea cauſa Græci infantulorum nutricibus, & grauidis, puerperíſque apium in cibo prohibeant. Quanquam alia etiam poteſt ſubeſſe cauſa, nimirũ quòd fœmininos fonticulos reſiccet, lactíſque prouentum neget, ac veſcentes ad libidinem proritet. Sed ne, quæſo, hîc intactum relinquatur, quòd apiũ, Celſo inter ea quę reprimunt & refrigerant collocatum, febrium ardores ex oleo inunctum, refrigerare, à multis non infœliciter expertum fuit. Quod etiam à Q. Sereno confirmatũ ſcriptúmque audies ad hunc modum:

Nutrices, grauidæ, puerperæ, lac & libido.

Febriles ardores.

" *Sin autem calidæ depaſcent corpora febres,*
" *Tunc apij ſuccus leui ſoluatur oliuo:*
" *Membra line, fotúque ferus mulcebitur ignis.*

Cætera de apij facultatibus conticebo, niſi quòd piſces ægrotantes in piſcinis, illo ſummè recreantur ac refocillantur. Ad hęc, quòd nihil æquè oris ſuauitatem

Oris & halitus ſuauitas.

commendat, atque recens apium & viride commanducatum. Quod meritoriæ mulieres pleræque non ignorant, apium mandentes & circunferentes, vt virus tetri odoris, quo imbuuntur, fallant, & suauiorem auram ſpirent. Hanc de apio medicam hiſtoriam penè claudebam, cùm tria percommodè mihi in mẽtem venerunt. Primum eſt, quòd apium manducandum non eſt vbi ſcorpionum ictus timetur: ſicuti adnotauit Albubater ſcribens ad Almanſorem Sarracenorum regem. Secundum, quòd coci acetum ſuis obſoniis apio, & cellarij grauem odorem vino, in ſaccis eximere ſolent, Plinio autore. Tertium, quòd petroſelinum, hipposelinum, eleoſelinum, oreoſelinum & apium ruſticum, adeò congeneres ſunt plantæ, ac tanta virium affinitate coniunctæ, vt altera alterius nomen apud rei herbariæ autores quandoque ſibi arroget. Quod ad hippoſelinum attinet, ego ſanè illud (vt id obiter adnotem) appoſitè à Gaza equapium interpretatum fuiſſe mihi aliquando perſuaſi, non ob inſignem magnitudinem, vt multis viſum eſt, ſed quòd equis ocioſis & defatigatis,

Tria ſummopere notanda.

Equorum ociosorum & fatigatorum remedia.

ſalubre ſit ac gratum pabulum. Quod non ignorans ter maximus ille Homerus, Achillem ocioſis equis legatorum Vlyſſis & Phœnicis, paluſtre apium, aut ſi mauis eleoſelinum, quod nonnulli paludapium vertunt, non temerè exhibuiſſe ſcribit. Cuius rei cauſam Plutarchus in Sympoſiis reddidit, quòd vacantes à labore conſueto equi, pedum vitio offendantur, cui præcipuum remediũ, apium eſſe tradit. Quo loco illud cum eleoſelino & hipposelino, ob virium & auxiliorum cognationem ac ſimilitudinem, cõfundit. Hactenus de hortenſi apio & petroſelino.

Portulaca, & medica eius auxilia.

AREA IIII.

PORTVLACA ex hortenſibus vna eſt quæ omnium ferè iuſculis ſuo tempore innatat, & pauperum ac diuitum menſas, oleo, ſale & aceto condita, inchoat. Frigida eſt & humida, quapropter fluxiones bilioſas ac feruentes, commutãdo & refrigerando emendat, febríque ardente conflictatis ſummè opitulatur. Quod poëtæ herbulario non fuit occultatum,

Fluxiones bilioſæ, & febris ardens.

de illa hunc in modum ſcribenti,

» *Humida vis eius & frigida dicitur eſſe.*
» *Vnde iuuat febrem quam dicit Græcia cauſum,*
» *Trita ſuper ſtomachum viridis ſi ponitur herba:*
» *Præſtat idem ſuccus ſi ſumitur, herbáque mãſa.*

Dentibus qui ſtupore obtorpeſcunt ab eſu acidorum, auſterorum, vel frigidorum, manſa remedio eſſe ſolet, ignibúſque ſacris auxiliatur, ac Veneris impetus & ſomnia frangit. Capitis dolores inſolatione contractos, cum roſaceo mitigat, & vulneribus ſyderatione periclitantibus, efficaciter cum polenta inungitur. Præterea infantibus vmbilico prociduo laborãtibus, ſalubriter apponitur, ac dẽtes mobiles commanducata ſtabilit: oríſque ac tonſillarum vlcera, & gingiuarum tumores ſuo opportunè ſedat ſucco. Animalia ventris rotũda ex decocto, vel ſtillatitia aqua pellit, ac dyſentericos ex vino hauſta liberat. Vnde idem poëta,

Dentiũ ſtupor, ignis ſacer, Venus, ſomnia, capitis dolor, vulnera, vmbilicus, dentes, tonſillæ, gingiuæ, lumbrici & dyſenteria.

» *Manſa, vel hauſta poteſt nimium reſtringere*
» *fluxum*
» *Sanguinis, & ventris largum cohibere fluorẽ.*

Leontinus Græcus, ex geoponicis vnus, ſcribit folium portulacæ linguæ ſubditũ, his qui ſiti cruciantur, bibẽdi deſiderium

Sitis, verru-

ce, podagra & mammæ.

reſtinguere, & verrucas multorum dierum illitu tollere : quod etiam non omiſit Plinius : docens inſuper, mammarum & podagrę inflammationes, ſucco portulacæ cum melle, aut creta cimolia, ſanari. Qui frigido ſunt ventriculo, vim portulacæ frigidam, mẽtha, fœniculo, aut ſimili quapiam herba calorifica debent obtundere. Sed, ô me obliuioſum! penè omittebã quòd portulaca miraculo quodam demulcet febres æſtuãtes, trita cum hordei farina, & hypochõdriis ac hepati admota. Adhæc, quòd melli intincta, commanſa, & ore retenta, aphthas ac oris vlcera valde emendat. Inſuper, quòd ſua radice ſiccata, & cum melle trita in formam vnguenti, fiſſuras labiorum, partiúmque aliarum non minùs adiuuat, quàm vulnerũ dolores, ſi illis cum oleo & polenta impoſita fuerit. Quæ ſi percoquatur, ad hæmorrhagias & ſanguinis profluuia ſummè efficax habetur. Poſtremum id erit. Experti ſunt veteres, quòd ſuccus portulacæ ſputa ſanguinis mirificè compeſcit : imò verò portulaca ipſa quouis modo miniſtrata. Quæ ſi cum aceto manducata fuerit, ventriculi ardo-

Febris ardens, oris vlcera, fiſſuræ labiorum, vulnera, hæmorrhagia, ſputum ſanguinis & ventriculi ardor.

ribus valde commodabit.

Beta, & medica eius auxilia. AR. V.

CLAVDIVS Galenus hoc olus nitrosa facultate dotatum esse censet, qua etiam sordes eluit ac discutit: quæ vis in candida beta efficacior est, adeò vt ventrem ad excernendum inuitet, ac stomachum sensu exacto prçditum mordeat & vellicet, cum nonnulla hepatis iactura. Quæ duo postrema, versiculis duob⁹ elegantissimis sic expressit Eobanus Hessus,

Sordes, ventris excretio, stomachus & hepar.

» *Cruda nocet beta, hanc coctã sumpsisse iuuabit:*
» *Sũpta frequens stomachũ vellicat, atq; iecur.*

Diphilus medicus geoponicus tradit, beta cãdida aluos solui, & rubra vrinas proritari. Sunt qui nigram vituperent, quòd atrabilarium sanguinem gignat. Succus naribus inditus, caput purgat: infusus, aurium dolores sedat: illitus, dentium cruciatus compescit. Si caput succo illius detergeas & confrices, à porrigine & pityriasi vindicabis: & si radicis succum naribus iniicias, dentium cruciatus emendabis. Si decocto perniones fouebis, eos mitigabis: si folia coxeris, ambustis medeberis. Addam quòd vsus betarum fre-

Aluus, vrina, caput, aures, dẽtes, porrigo, perniones, ambusti, nyctalopes, vuluarum vitia & venter.

quens nyctalopibus eſt vtilis: & ſi cum atriplice illarũ decoctum vuluis ritè infundatur, earum vitia corriget. Beta nigra ſeu rubra coquitur cum lente lubrico ventri cohibendo, quem, vt diximus, cãdida ſoluit: quæ cocta, & cum allio crudo ſumpta, inteſtinorum tineas abigit.

Vermes, iecoris obſtructio, lienoſi, & flatus.

Iecoris obſtructionibus aptiùs q̃ malua accommodatur, maximè vbi cum ſinapi, vel aceto eſtur: lienoſos ſimiliter mãducata, mirificè iuuat. Vnde quis eam medicamentum potiùs quàm alimẽtum dixerit, vbi hoc modo manditur. Menander, vnus ex ſchola Græcorum geoponicorum & medicorum, tradit radices betę toſtas, tetrũ allij odorem ac virus extinguere, ſi ſupermanducẽtur. Quæ rubras vel ſubrubras habent radices, vt valentiùs nutriunt, ita ſanguinẽ gignunt longè craſſiorem quàm folia: illúdque inſuper obtinent, quòd flatus facilè pariunt, cùm facilè per aluum alioquin deſcendant.

Quale nutrimentum à beta.

Huius oleris, ſicuti aliorum, exigua eſt alimonia: quòd ſi largiùs ſumatur, ſtomachum, vt paulò antè dicebamus, infeſtat & mordicat. Tacendũ non eſt, quòd ſicuti à braſſica vini ſapor (vt ſuprà docuimus)

cuimus)

cuimus) in dolio facilè corrumpitur, ita odore betę, foliis eius demersis, facilè reparatur. Cæterùm si acetum subitò facere voles, tusam betæ radicem in vinum coniicies, post horas tres in acetum degenerabit: quod si voles in pristinũ statum restitui, brassicæ radicem indidisse satis erit. Sed hæc ad nostra vinorum secreta & auxilia releganda erant: quorum participes nunquam fient œnopolæ, nisi vina in multorũ perniciem temerè confundere & perditè turbare desinant.

Vinum & acetum.

Blitum, & medica eius auxilia. AR. VI.

STOMACHO inutile olus censetur esse blitum, vẽtrem adeò turbans, vt choleram morbum aliquibus faciat, & alui fluxiones vomitionésq; cum intestinorũ torminibus, mota bile excitet: quod de immodico & assiduo eius vsu dictum accipies. Vnde à Plinio iners olus nuncupatur, & à poëta Hesso ignauum, ac ventri mouendo duntaxat vtile,

Venter, cholera, alui fluxio, vomitus & tormina.

" *Ignauum* (inquit) *sine honore blitum, sine viribus estur,*

" *Hoc solo, ventrem quòd bene deiiciat.*

Hinc fortasse fit, vt homines inertes &

inutiles *Bliteos* prouerbialiter vocēt Galli. Sed hîc prætereundum non eſt, quòd priſci cum blito betam confuderunt: vnde Martialis hanc fatuam, ſeu inſipidam hoc diſticho appellauit,

Blitũ ignauum & fatuum olus.

" *Vt ſapiant fatuæ fabrorum prandia betæ,*
" *O quàm ſæpè petet vina, pipérque coquus!*

cùm re vera ſapore ſit nitroſo, & non fatuo, aut inſipido, vt blitum. Vnũ & item alterum bliti auxilium omittebam. Prius eſt, quòd aqua decoctionis eius, & maximè rubri, cum ſuis radicibus, furfures capitis amolitur. Poſterius, quòd folia ſub cineribs cocta, vel elixata, ambuſtos ſummè iuuant.

Furfures & ambuſta.

Oxalis ſeu Acetoſa, & medica eius auxilia. AREA VII.

OXALIS ab acido ſucco nomen habet, vnde apud multos *Acetoſa* dici ſolet, & vulgari nomēclatura *Ozella*. Duorum eſt generum, maior, & minor. Vtraque iuribus affatim innatare cōſueuit, & ſingularē gratiam in acetariis habere. Quin & carnibus intingendis iucundum ſucci viridis accrementum ſubminiſtrat: nec aliud in obſoniis maiorem ſibi vendicat

Oxalidis vſus ad excitandam appetẽtiam, & alia.

autoritatẽ: quam de multis in illa talem ſum expertus, quòd carnes quantumuis duras, coriaceas ac peruetuſtas, eſui aptas reddit ac teneras, ſi illi concoquantur & præmaceratæ elixentur. Nam lubricæ & humentis eſt naturæ, quâ dura emollit: Quæ facultas cum multò validior & vegetior ſit in oxylapatho & lapatho, ita rem eam certiorem cum illis ſum aſſecutus, quàm cum hortenſi oxalide, quâ nihil frequentius vbique ad irritandam appetentiam, ſi langueat, aut mitigãdum vẽtriculi vel hepatis æſtum immodicum, ſi opus ſit. Quod poëta herbularius nec ignorauit nec omiſit: de Oxalide, hunc in modum ſcribens,

Ventriculi & hepatis æſtus.

„ *Hanc auidè multi comedunt in tempore veris:*
„ *Expertúmque ferunt ſibi quòd faſtidia tollat.*

Semen vtriuſque tritum ex aqua aut vino, vtiliter bibitur contra dyſenterias, & cœliacorum affectus, ac ſtomachi faſtidia & nauſeas. Radices ex aceto coctæ, aut crudæ illitæ, lepras & impetigines ſanãt: ſed antea locus aceto & nitro in ſole eſt perfricandus. Sunt qui planta tota efficaciter vtantur (ſicuti etiam aïzoo minore) aduerſus eryſipelata & herpetas, nec-

Dyſenterici, cœliaci, nauſea, lepra, impetigo, eryſipelas, herpes & oculi.

non tumores oculorum in cataplaſmate: prætereà aduerſus calidas podagras cum polenta, & antiquos capitis dolores, cum roſaceo. Fluxum muliebrem vtero appoſita, cõmodiſſimè ſiſtit, vt tradit Dioſcorides: ſed non menſtrua, ſeu lunares fœminarum purgationes, vt vult poëta herbularius. Ex quo etiã addimus quòd

Podagra, cephalalgia, & fluor muliebris ac ventris.

» *Omne genus fluxus ventris reſtinguere mirè*
» *Cum vino potata ſolet, vel manſa frequenter.*

Decoctum radicũ eius, pruritus corporis ſedat, ſi eo foueatur aut confricetur corpus in ſoliis balnearum: mulcet inſuper dentium dolores cum vino. Nõnulli in ſtrumis amoliendis radicum geſtamine vtuntur, eas collo appendentes: quæ etiam cum vino potę, regio morbo auxiliãtur. Verùm, hæc omnia efficaciùs præſtare ſolet oxylapathi radix. Apuleius ad abſceſſum qui fit in inguine, oxalidẽ contundit abſque ſale, cum veteri axungia, quæ dupla eſſe debet ad herbam: iiſque probè commixtis, paſtillum concinnat, quem folio caulis inuolutum ſub calidis cineribus ſepelit, & mox abſceſſui aut buboni calentem applicat, lineóque panno tegit, & colligat. In vino auſteró cocta

Pruritus, dentes, ſtrumæ & regius morb⁹.

Abſceſſus aut bubo inguinum & malacia.

& potata prægnantium malaciam & deprauatam appetentiam emendat: quod etiam præstat citrij decoctum. Non tacebo quòd radix aqua incocta, vel macerata, rubelli vini colorem mẽtiri solet, grata & salutari febricitantibus impostura. Folia papyro vestita, & sub calidis cineribus igneum teporem experta, necnon pauco rosaceo excepta, quosuis tumores ad suppurationem facilè mouent. Noui quendam qui omnes dysenterias in paruulis, ad hunc curabat modum. Oxalidem forti aceto macerabat, deinde stuppis eodem aceto intinctis, sub calidis cineribus modicè decoquebat, postea succum exprimebat, & calidũ propinabat. Penè omiseram, quòd oxalis mirabilem habet energeiam aduersus luem pestilẽtem, si ex aceto macerata, matutinis sumatur horis: fœlici experimento probatum, quemadmodum locis multis ostendimus in nostro opusculo de Peste. Hoc postremũ sit, Nostrates mulierculæ in febrium ardore contusam oxalidem carpo manuum vtiliter imponunt.

Tumores, suppuratio, paruulorũ dysenteriæ,

Pestis & æstus febrilis.

Spinacea, & medica eorum auxilia.

AREA VIII.

SANE mirandum eſt, ſpinacea olera veteribus incognita fuiſſe, cùm & pauperum & diuitum mẽſas onerẽt per verna ieiunia, ac eoſdẽ inferciant & ſaturẽt. Aluum emolliunt, & corpus humectant, flatúſque colligunt, niſi humor excrementitius abiiciatur, & calidis rebus admotis emẽdetur. Cæterùm, quia in iſtorum olerum cibaria præparatione & eſculenta, à multis peccatur, ideo illã paucis hoc loco oſtendiſſe, inutile fortaſſis non erit. Abiectis radicum capillamentis citra aquam elixari poſtulant, nam magnam vim humoris inter coquẽdum effundunt, proprióque iure contenta, alienum aſpernantur: aliter ſi coquas, natiuum illorum ſuccũ perdis ac temerè inebrias. Abacto poſt elixationem lentore, ligneo cultro, aut aliter, percutiuntur, & ſubinde verſantur, poſtea in manuales globos & offas herbaceas (expreſſa penitus ſanie) rediguntur, ac patinis ex oleo optimo vel recenti butyro, diligẽter friguntur, addito omphacio & piperis tuſi momento, vt magis palatum titillent, & flatulẽtam humiditatem exuant. Sed hîc medicum agimus, non coquum: quare,

Alui lubricatio & flatus.

Quomodo ſint coquenda & apparãda ſpinacea.

Notanda & in vſum vertenda.

quæ medicorum ſunt promittamus, & ſua tractent coquinalia coqui.

Borrago, & medica eius auxilia.
AREA IX.

BORRAGO, quæ verum & legitimum bugloſſum multis eſſe creditur, foliis ſuis, obſoniorum iuribus ſalubrem & peculiarem addit gratiam: éſtque hyeme apud nonnullos eius radix, foliorum vice, quoties anni tẽpus illa denegat. Flos æſtate in acetariis ſummè gratus habetur. Olus hoc, ſuaui ſuo odore (nã peponem iucundiſſimè ſubolet) vires recreare ſolet, ac animi voluptates, vt tradit Galenus in vino augere. Ex quo Græci εὐφρόσυνον, hoc eſt oblectans & lætificans, ſcitè admodum nuncuparunt: adhæc νηπενθὲς, id eſt triſtitiam diſcutiẽs. In quam rem alludit vulgaris verſiculus,

Borraginẽ vires ac animi voluptates recreare.

„ *Dicit borrago, gaudia ſemper ago.*

Tradunt plãtam hanc vtilem eſſe aduerſus horrores febrium, eiúſque radicem quæ treis emiſerit thyrſos, cum ſeminibus tritam, & ex vino decoctam, tertianis prodeſſe: quæ quatuor, quartanis, quod etiam cõfirmat Diſcorides. Alij teſtãtur

Febris tertiana, quartana, abſceſſus, tuſſis.

abſceſſibus valde accommodam eſſe. Galenus illos, qui ob faucium aſperitatem tuſſiunt, decocto eius in melicrato ſummè iuuari ſcribit. Plinius addit, quòd ſi quis borragine aut bugloſſo inareſcente, medullam è caule exemerit, alligauerítque ſeptẽ folia ante acceſſionem, à febre liberabitur. Poëta herbularius ex Arabum placitis etiam adducit,

Febris, cholera rubra, pulmonarij, cardiaci, iſchiatici, & memoria.

» *Quòd choleram rubram nimio feruore peruſtã*
» *Purgat, cum vino fuerit ſi ſumpta frequenter:*
» *Humores nocuos pulmonis detrahit hauſta,*
» *Mixtus aquæ tepidæ ſi ſuccus ſumitur huius.*

Subdit prætereà, quòd cardiacis valde prodeſt, & iis qui coxẽdicum labores patiuntur: adhęc, quòd vino ſæpè immerſa, memoriam reddit illæſam ac vegetã. Hîc non tacebo quod expertũ audiui: Si mulier poſt partum non poteſt liberè purgari, propina illi ſuccum borraginis, porrorum & petroſelini, cum vino, vel oleo dulcium amygdalarum, & videbis rẽ admiratu dignam. Si addideris ſuffitum ex cornibus & vnguibus capræ, vterum valde commouebis ad excludendum excrementitias geſtationis reliquias.

Partus & eius purgatio.

Aſparagi, & medica eorum auxilia.

AREA X.

HIC mihi monendus eſt lector, quòd Græci germina herbarum & fruticum ante florem erumpentia, nomine largè ſumpto, aſparagos nuncupare ſolent. Sed nos hoc loco agimus, duntaxat de iis aſparagis qui ſatiui ſunt & altiles, quíque propriè ac peculiariter id nominis ſunt adepti. Horum cibus ſtomacho vtiliſſimus eſſe traditur: cui ſi cuminum vel aniſũ addatur, alui & coli inflationes diſcutiet, vrinas mouebit, ac calculos exturbabit. Sunt qui ad vuluæ dolores radicem cum vino dulci propinent, & negent ab apibus illum poſſe pungi, qui aſparagis cum oleo tritis perunctus fuerit. Plinius pectoris & ſpinæ doloribus ſummè prodeſſe ſcribit, ac Venerem ſtimulare, & ventrem leniter mollire. Sed ante alios cibos debent ſumi. Vnde maximoperè peccant, qui poſtrema menſa illos apponunt. Dioſcorides aſſos aut elixos, vrinæ ſtillicidium, difficultatémque, ac dyſenterias mitigare tradit. Galenus verò renes ac iecur infarctu liberare, maximè radice & ſemine. Quod Q. Serenus

Stomachus, inflationes alui & coli, vrinæ, calculus, vuluæ pectoris ac ſpinæ dolor, Venus & venter.

Strãguria, dyſuria, dyſenteria, renes & iecur.

in ſua illa celebri remediorũ poëtica ſylua non omiſit, huncin modum ſcribens de lumbis & renibus ſanandis,

" *Aut caput aſparagi cum vino ſume vetuſto,*
" *Seu mauis appone: modus conducit vterque.*

Vrina & dentes.

Radicis decoctum ægrè meientibus prodeſt, ac dentibus excruciatis medetur, ſi qua dolent parte contineatur. Non deſunt qui canes necari ſcribant, hauſto aſparagi iuſculo. Quod an verum ſit, néc-ne, faciet experientia fidem. Cæterùm hîc non diſſimulabo, nec tacebo, quòd medicam coctionem ſuſtinent aſparagi: nam diutiùs percocti, in tabem abeunt. Ex quo Imperator Druſus, celerem rei ſucceſſum demonſtrare volens, dicere ſolebat, *Citius quàm aſparagi coquantur*. Si in iure pingui elixentur, ſuum condimentum ſic apud multos ſecum referũt: Si in aqua, oleo optimo, vel butyro recẽti, addito ſale & aceto, piperiſque momẽto conſperſi & imbuti, ſumma cum voluptate mãducantur. Sed rurſus obliuiſcor me hîc medicum agere, nõ coquum.

Quomodo coquendi & parãdi ſint aſparagi.

HORTI MEDICI CAMPVS SECVNDVS, RADICES ALIQVOT esculentas, quatuor areolis continens.

Porrum hortense, & medica eius auxilia. AREA I.

RADICES aliquot hortorum esculentas medicè hîc descripturus, à porro auspicandum duxi: quod Sotion in suis Græcæ agriculturæ præceptis refert tritum & appositum, morsus reptilium, alio quouis pharmaco citiùs, curare: eiúsque semen cum passo potum, vrinę difficultati mederi. Adhæc vetustis sanguinis reiectionibus opitulari, si temperato modulo cum pari baccarum myrti vel gallæ mensura, & thuris farina, opportunè ex vino, si febris absit, propinetur. Hippocrates absq; vlla mistura dari iubet, vsúmque porrorum nimium & continuũ prohibet, quòd oculorum aciem hebetet, ac stomachum malè habeat. In quam rem Eobanus Hessus pulchrè & eleganter allusit ad hunc modum:

Reptilia, dysuria, sanguis, oculi & stomachus.

Officiunt oculis capitati segmina porri:
Interiora graui viscera mole premunt.

Vsus illorum innocentior fiet, ſi tantùm percoquātur, vt in tabem ferè ſoluātur: ſic enim creduntur non minùs alere q̃ carnes: tametſi ægrè à ventriculo conficiantur, ob fibroſum neſcio quid, quod illis ineſt. Crudorum ſuccus largus Plinio inter deleteria recēſetur. Nam fama eſt, Melā equeſtris ordinis reum, ex procuratione à Tiberio principe accerſitū, in ſumma deſperatione ſucco porri ad trium denariorum argenteorum pōdus hauſto, confeſtim expiraſſe abſque cruciatu. Porrum ex melle tritū vlcera purgat: & eius ſuccus paucus cum lacte muliebri hauſtus, profluuia ex abortu ſedat, tuſsímque vetuſtam curat, quemadmodum herbularius adnotauit poëta,

Succus porrorum inter deleteria adnumeratus.

» *Cōmixtus,* inquit, *porri ſuccus lacti muliebri,*
» *Et bibitus, tuſsim fertur ſanare vetuſtam:*
» *Ac variis vitiis pulmonum ſubuenit idem.*

Datur ſalubriter cum vino his qui à venenatis beſtiolis icti fuerunt: imò verò cum melle tritum vtiliter puncturæ earundem ſuperponitur. Si prætereà eius ſucco pars mellis tertia addatur, & per nares vel aures guttatim infūdatur, modò id tepidum fuerit, capitis dolores fri-

Vlcera, fluxus muliebris, tuſsis, pulmo, punctura venenata & capitis dolor.

gidos compeſcet. Idem ſuccus aceto exceptus, vel cum galla remixtus & fronti illitus, ſtillantem è naribus ſanguinem ſiſtit. Quod etiã fiet ſi adiecto thuris polline naribus iniiciatur. Quin & thoracis vitia cum melle datus expedit. Hîc non eſt tacendum ex Galeno, quòd porrum acrimoniam deponit, ac minùs inflat, ſi bis permutata aqua decoquatur, deinde frigida perfundatur: quo modo etiam fluentem aluum ſiſtere fertur, & grauem vocem explicare, faucium aſperitatẽ ſuo lentore deliniendo. Vnde & perdices (ſi Ariſtoteli credimus) porro veſcũtur, canoræ vocis gratia. Hinc minùs mirũ eſſe debet, à Nerone manſum fuiſſe porrum ex oleo, ſtatis menſium diebus, ad conciliandam vocis præſtantiam, dum pro ea certaret cum phonaſco: per quod tẽpus, nihil aliud, ac ne panem quidẽ, ſumebat, quemadmodum ſcribit Plinius, qui de ſectiuo porro id intelligendum cenſet: cui ille idem princeps Nero autoritatem dedit. Experti ſunt nõnulli, ſuccum pororum ex vino hauſtum, lumborum dolores mitigaſſe, & fracturas, apponendo ſolidaſſe. Quid ampliús?

Sanguis, thorax, fluor alui & vox.

Pulchra hiſtoria de Nerone.

" *Contractas vuluas succo curabis eodem:*
" *Hócque hausto reddes fœcundas sæpè puellas.*

Lumborum dolor, fracturæ, sanguis, vulnera & lotij difficultas.

Dissimulandum non est ex Dioscoride, Plinio & Celso, quòd porris facultas inest adstringendi, & sanguinem, vt diximus, supprimendi: ex quo vulneribus ritè imponuntur. Quod Q. Serenus non tacuit, hunc in modum ea de re eleganter scribens,

" *Præterea nimios reserati vulneris amnes*
" *Fœniculi cinis adstringit, vel fimbria porri.*

Semen eiusdem cõtusum, & ex passo, aut vino albo generoso, vt diximus, bibitum lotij difficultates soluit, ac vrinarios meatus aperit. Et si succo porri misceatur adeps anseris, ac eo inũgatur collum vteri post mẽstruas purgationes, cõtractam matricem relaxabit. Idem succus cũ aqua tepida haustus, potẽter operatur in euocando & ducendo fœtu parturientium.

Vterus, partus, sanguinis sputum.

A nonnullis pro experto audiui, quòd porri semina cũ mirrha & aqua, vel succo plantaginis trita, saluberrimum pręstant auxilium aduersus excreationes sanguinis pulmonarias, vel thoracales. Et eorundem drachmæ duæ cum granis aliquot myrti & aqua portulacæ idem ope-

rantur. Præterea vapor decoctionis foliorum porri, saluiæ & lauri ex generoso vino, per anum exceptus, & calentes herbæ ventri appositæ, eius dolores etiam colicos abolent. Quod experimẽtis multis testatum est cum sequentibus: nimirùm, quòd succus porri sectiui cũ melle vuluas purgat, & cũ vino generoso haustus, menses ciet. Cibus ex illis frequenter repetitus, ad fœcunditatem prodesse fertur. Et si cum thure, aut galla teratur porrum, & eo nares inferciantur, fluentem ex illis sanguinem sistet. Cæterùm, si quis experiri volet num membrum aliquod amputandum, verè sideratum fuerit & sphacelismo tactum, partem eam porrorum quæ virescit, cõtundat, & vna nocte membro superponat. Id si postridie liuorem aut nigrorem nõnihil exuerit, significabit vitale adhuc esse, sin minùs, mortuum & iustè amputandum, ne pars syncera trahatur. Experimẽtis multis confirmatum fuisse mihi fidem fecit Hispanus quidam arcanorum naturę explorator indefessus: quod posteris impertitum volui. De medicis porrorum auxiliis hactenus. Sed prius quàm ex hac

Colicus dolor, vulua, menses, fæcunditas & fluor sanguinis.

Notatu valde dignum.

tabula porracea manũ tollam, monuiſſe iucundum erit, & fortaſſe gratum, quòd qui cuminum prægustauerit, fœdum & tetrum porrorum odorem nũquam exhalabit, etiam ſi larga manu porrum ipſum manducauerit: nam eius eſu grauis halitus extinguitur, quẽadmodum tradidit Sotion in græcis agriculturæ præceptis. Hoc vnum reſtat ex Petro Creſcentio cognoſcendum, nimirum quòd ſemen porri in vinum proiectum, efficit ne aceſcat: imò verò vt acetum in vinum redeat, hoc eſt acorem omnem exuat. Quod experientia admodum facili & labore paruo ita probari poteſt, vt inde ſequantur cõmoda mille. Sed indigni ſunt noſtrates œnopolæ, vinorum peſtes, & eorundem pernicioſi fucatores ac impoſtores, qui hæc reſciãt, & alia item iucunda æquè ac vtilia, quãplurima, in noſtris vinorum ſecretis & auxiliis deſcribenda.

Quomodo tegatur fœdus odor ex porris.

Quomodo fiat ex vino acetum & contra.

Cepa, & medica eius auxilia. AR. XI.

VETERES ruſtici, vt teſtatur Columella, Cepas *Vniones* nũcuparunt: quòd vno & ſingulari conſtent capite, & non pluribus bulbis aut nucleis coagmẽtato,

vt

vt allium. Quod nomen apud nostrates Gallos, velut triuiale hactenus vsurpatur. Hippocrates cepam aspectu, magis quàm esu, commendauit, visu bonam esse dicens, & gustatu malam, quia est mordax, summè calida, & æstuosa. Sotion Græcus agricola & medicus, autor est, quòd siquis teneriorem cepã cum melle ieiunus quotidie manducauerit, firmitatem valetudinis custodiet. Id quod etiã adnotauit herbularius poëta, de cepis hunc in modum scribens:

Hippocratis iudicium de cepa.

" *-quisquis ieiunia soluerit illis,*
" *Vna quaque die, viuet hic absque dolore.*

Tradit insuper idem Sotion, cepas vlcera ad sanitatem perducere, & vitiligines in Sole perfrictas emaculare, purulentísque auribus suo prodesse succo. Si anginis illinantur, illis auxiliari ferunt: perinde atque tussi, modò sub cineribus coquantur, & ex oleo comedãtur. Sunt qui adfirmẽt virides cepas ex aceto perlitas, canis morsum post diem tertium soluere: necnon in foculo tostas, & cum hordeacea farina impositas, epiphoris, genitaliúmque vlceribus succurrere: & succum tepidum cum lacte muliebri instil-

Vlcera, vitiligines, aures, angina, tussis & canis morsus.

latum, aurium grauitatem ac sonitum emendare. Quem etiam ex aqua bibendum multi dederunt repentè obmutescentibus. Hæc omnia, ille idem poëta, versibus aliquot expressit, de cepis ita loquens,

Epiphora, genitalia, aures, obmutescẽtes, & morsus canis.

» *Appositas perhibent morsus curare caninos,*
» *Si tritæ cum melle priùs fuerint, vel aceto:*
» *Apponunt alij cum vino, melléque tritas,*
» *Transactísque tribus soluũt cataplasma diebus.*
» *Fœmineo lacti commistus succus earum,*
» *Pellit sæpè graueis, infusus, ab aure dolores.*
» *Is rursum commistus aquæ, bibitúsque iuuabit,*
» *Illos, quos subitus facit obmutescere morbus.*

Dysenterici, lumborum dolor, hydrops, lethargus, tubercula, nares et caput.

Non defuerũt qui cepas dysentericis exhibuerint, & lumborum doloribus mirificè prodesse dixerint: succúmque illarũ cum succo fœniculi, incipientibus aqua intercutanea laborare vtiliter propinarint. Qui vnus cum ruta & melle, etiam lethargicos excitauit: & cum passis vuis, vel fico, tubercula maturauit, & cõfestim aperuit. Idem naribus exceptus, caput à noxiis humoribus exonerat: & cum bõbace, in anum missus, cunctantes hemorrhoides euocat. Præterea cepa confricata pilos regenerat, & olfacta paraly-

ticos ac ſpaſmaticos valde iuuat. Quæ alba eſt, ſub cineribus cocta & multo butyro recenti excepta ac piſta, vehementes hęmorrhoidum dolores ſedat, illis appoſita. Cum ſale & melle trita, & morſui ab homine vel rabido cane impreſſo, diem vnum admota, auxilium non vulgare adfert. Et ſi cum adipe gallinæ teratur, corporis rubras ac liuentes maculas obliterat, maximè faciei. Quod etiam præſtat ſanguis gallinæ nigræ. Eadem cepa cum ſale aut melle trita callos & poros eradicat, præſertim qui de calceamẽtorum attritu fiunt. Addam ex Galeno, quòd qui ex vetere cepa locũ alopecia vel ophiaſi glabrum ſæpenumero fricabit, ſummum illi præſidium adferet. Prætereà, ſi cepa in vino, vel aqua parum coquatur, deinde teratur, & in oleo communi frigatur, ac vtero emplaſtretur, dolores à partu relictos ſoluet. Et qui eandem ſub cineribus coctam cum fermẽto & oleo liliorum ſubiget, præſtantiſſimum habebit remedium ad maturãdum, emolliẽdum ac digerendum. Sed ne, obſecro, omittamus quòd cepa ſolo odoratu materiam multam pituitoſam à cerebro elicit: ad-

Hæmorrhoides, paralyſis, morſus canis ac hominis, puſtulæ calli & pori.

Alopecia, ophiaſis, partus & plagæ beſtiarum.

hæc quòd prisci bestiarum omnium plagis ceparum succum fœlici successu instillauerunt: monuerúntque cepam commãducatam, vel ex vino albo potam, tardantia menstrua accelerare, & pedum intertrigines, succo gallinarum pingui remisto, emendare. Qui foculo percoctam & oliuo exceptam sumpserit, morsus ac biliosas erosiones, dysenteriæ comites, maximoperè leuabit, necnon sæuos hæmorrhoidum labores. Sed lucubrantibus, & literarum studiis addictis summè cauendum est, ne cepis ac alliis profusè vtantur: nam oculos vitiant, visum obtenebrant, sitim accendunt, & bilem exacuunt: prosunt tamen pituitosis vtcunque, & maximè hyeme. His addo, ex Galeno, quòd cum bis elixa fuerit cepa, acrimoniam deponet, viresque imbecilliores habebit, succi prauitatem nec retinẽs, nec agnoscens. Verũenimuerò, hoc loco valde admirandum occurrit, quòd cepa olerum omnium sola, vt tradit Plutarchus, Lunæ damna non sentit, habétque augendi & minuendi, vires illi cõtrarias. Nam reuirescit ac regerminat decedente & senescente luna, inarescit verò ac

Menstrua, intertrigines, dysenteria, hæmorrhoides & oculi.

Cepam habere vires lunæ contrarias.

marceſcit eadem redeunte & adoleſcēte. Atque hinc fortaſſe factum fuit, vt Peluſiotæ Ægyptij ſacerdotes, cepas religioſè ſuis abdicarint menſis. Nam cùm fruges, herbæ, arbores & animalia ſideris lunaris incremēta & detrimēta ſentiant, ſola cepa viciſſitudines agnoſcit aduerſas. Pro coronide ſit hoc. Ceparum philuræ ſeu tunicæ ſub cineribus coctæ & tepidę parti ambuſtæ admotæ, vſtionis cuiuſcūque dolorem ac ſenſum tollunt. Quod etiam præſtare ſolet earūdem ſuccus expreſſus & linteolis exceptus, ac nonnihil calens per initia adhibitus. Nam acres fuligines & vſtionis ſcintillas ſub denſata cute deliteſcentes expedit, & foras laxata cuticula abire ſinit. Res variis experimētis mihi & item multis, ſæpenumerò probata. *Remedia cōtra vſtionem.*

Allium hortenſe, & medica eius auxilia.

AREA III.

INTER ruris pulmentaria, & domeſtica agri præſidia, allium admodū familiare eſſe, nemo eſt rerum ruſticarū ſtudioſus qui neſciat. Hinc de Græcis geoponicis vnus Sotion tradit, allia in cibo ſumpta, vel è regione ventriculi appēſa, lumbri- *Lumbrici, reptilium*

ictus, rabiosi canis morsus, & aliorum venenatorum.

cos expellere: & in cataplaſmate, morſis à vipera, aut rabioſo cane, mirum in modum auxiliari: imò verò ſi quis illa præſumpſerit, à ſerpentũ, reptiliúmque venenis tutiſſimum eſſe. Quarum rerum poſt Græcos, Arabes & Latinos medicos omnes, teſtem citabimus Eobanum Heſſum, poëtam elegantiſs. de allij viribus in hunc modum ſcribentem:

» *Nanque venenatis meliùs vix vlla medentur*
» *Pharmaca, ſerpentes illius arcet odor.*

Quod etiam longè ante Eobanum confirmauit herbarius poëta, de eodem allio ſic loquens,

» *-manſum, vel inunctum*
» *Curat quos ſerpens, vel ſcorpius attulit ictus.*
» *Sanat & appoſitũ morſus cum melle caninos.*

Pulchra & mirabilis hiſtoria, ac notatu ſummè digna.

Hinc verè ſcripſiſſe mihi videtur Volaterranus, ſuo tempore inuentum fuiſſe ruſticum, qui cùm ſerpẽtem per hiantes fauces in agris dormiẽdo, ignoranter admiſiſſet, ſeſe ſtatim commãducatis alliis, ceu præſenti amuleto curauit: virus tamen ac mortem, vxori (res mira) in coitu ſtillauit, ac tranſfudit. Ex quibus facilè colligis, allium ruſticorum theriacem appoſitiſſimè dici: quòd illo nec præſen-

tius, nec certius vllũ habeant antidotum agreſtes aduerſus venena & venenata omnia. In quam rém alluſiſſe mihi videtur Virgilius philoſophus & medicus arcanorum naturæ conſcius, hoc diſticho,

» *Theſtilis & rapido feſsis meſſoribus æſtu,*
» *Allia, ſerpillúmque herbas contundit olentes.*

Cauſa eſſe poteſt, quòd odorata omnia, vermibus ac ſerpentibus ſint valde noxia: vel quòd allia defatigatos ſpiritus recreent, & labaſcentes vires firment ac ſuſtineant. ſed verſus Æmilij Macri ſuper ea re pulchrum erit audire. *Acria & odorata, oĩa ſerpentibus infenſa.*

» *Hæc ideo* (inquit) *miſcere cibis, meſſoribus eſt mos,*
» *Vt ſi fortè ſopor feſſos depreſſerit artus,*
Anguibus à nocuis tuti requieſcere poſsint.

Redeo ad facultates, & medica alliorum auxilia: quorum ſpicata & bulbacea capitella melle ſubacta, ſuggillata delere, ac liuentia ad colorem reducere experientia docuit: necnon vrinas mouere, vitiíſque renum pugnare: & dentium dolores, ore contenta, ſedare, maximè à cauſa frigida. His, ex Celſo licebit addere quòd allium ante acceſſionem quartanæ manducatũ, calorem mouet qui horrorem non ad- *Suggillata, vrinæ, renes, dentes, quartana & oculi.*

mittit. Sed illud de multis eſt memorabile, vt ſcripſit Serapio, quòd licet ſanam oculorum aciem lædant allia, nihilominus eandem humiditate vitiatam ac hebetem refocillant. Cum nitro, ſale & aceto inũcta, phthiriaſi, ſeu pediculari morbo medentur: quod etiam præſtant per ſe, tum pota, tũ illita, ex Plinij & Auicennæ ſententia. Dioſcorides contra pediculos & lẽdes, cum origano vtiliter propinari tradit, ſiue cruda, ſiue cocta fuerint. Abſque rei alterius permiſtione in cibo ſumpta, contra vermes prodeſſe, autor eſt Celſus: cui ſubſcribẽs Rufus Epheſius addit, noua antiquatis eſſe præſtantiora. Cum oleo & ſale papularum eruptionibus profuiſſe teſtatum eſt: adhæc, lentigines ac lichenas emaculaſſe. Vetuſtæ tuſſi tam cruda, quàm cocta ſucurrũt: ſed cocta crudis vtiliora cenſentur, & elixa, toſtis, ac ita voci plus conferunt. Sunt qui pro certiſſimo experimẽto mihi nũtiarunt, allia tria cum porci axungia ſubacta ad formam vnguenti, ſummum exhibuiſſe præſidium aduerſus tuſſim ex frigore contractam, quoties plantæ pedum eo vnguento, ante focum inunctæ

Pediculi, lendes, vermes, papularum eruptiones, lentigines, lichenes & tuſsis.

Tuſsis: febris, venenum, concoctio & oculi.

fuerunt, & in lecto, ſpina dorſi: verùm in prandio & cœna pectorali decocto vtendum eſt. Profuit idem vnguētum etiam contra febriles horrores ac rigores, ſed cum ſuprà dictis, carpi manuum etiã inungi debent. Qui allia prægustauerit, ſi venenum hauriat, nihil ei incommodabit: & qui coctionis munia obire nõ poſſunt, magnas vtilitates ab alliis percipiēt: modò id prodiga non fiat manu: nam ſic oculis impenſe nocerent: quod non prętermiſit poëta Heſſus, de allio ita canēs.

" *Præterea, coctúmue cibo, crudúmue comeſtum*
" *Calfacit, & ſtomachos humiditate leuat.*
" *Verùm oculis perſæpe nocet, ſi copia ſumpti*
" *Multa ſit, & ſiccâ conficit ora ſiti.*

Praxagoras aduerſus morbum regium, cum coriandro in vino admiſcet. Hippocrates ſuffitu, ſecũdas partus euocari exiſtimat: quod etiam teſtatur Plinius, apud quem ſecundos partus perperam ſcribi exiſtimo. Diocles apud eundem, nephreticos, ſi elixum fuerit, iuuare contendit: vbi etiã phreneticos malè ſcribi arbitror. Sententiæ noſtræ aſtipulatur Didymus Grçcus geoponicus, tradens allia vrinam ſubducere, & nephritim, ſiue renũ mor-

Icterus, ſecundæ partus, nephretici, vrina & hydrops.

bum curare. Nunciarunt mihi nonnulli certo experimento, allium elixatum, vel sub cineribus coctum, & cum pice tritũ, omnia quæ in vulnere continẽtur extrahere. Adhæc, nucleos allij sua tunica exutos, & in muliebre pudendum penitius missos, menstrua emulgere: sed filo debent coxæ alligari, vt cùm visum fuerit retrahi possint. Addebant id iucundius & multò plausibilius fieri, alliis cum oleo de spica tritis, & in rarum linteolum oblongi sacculi modo conformatum, intrusis, ac in vuluam profundè pulsis, & dum licebit exclusis: sic enim cessantes menses potenter mouent, & vterum mira voluptate reficiũt ac repurgant: adeò vt hinc facta sit via nonnullis ad cõceptum, longo tempore desperatum. Hîc non tacebo, quòd allij nucleolus decorticatus & assatus, ac denti excrucianti appositus, illi egregiè auxiliatur, modò à causa frigida obortus fuerit dolor. Quod etiam experti sumus in radice chelidoniæ trita & admota. Prætereà, allium cum vino tusum & percolatum, valde confert puncturæ serpentis, si illico bibatur, & acri cepa locus ictus diligenter confricetur:

Vuln⁹, mẽstrua, vterus, conceptio.

Dentes, serpens & venenata.

vel emplaſtrum ex alliis, foliis ficus & cumino vnà attritis, eidem ſuperponatur. Quæ res etiam locum habere poterit in aliis venenatorum animalium morſibus. Eadem porrò allia cum cẽtaureo vel duplici fico, ad euacuãdam & excluſis aquis reſiccãdam aluum, hydropicis valde conferre, teſtatur Diocles: ſed certiùs id pręſtare aiũt viride allium, ex mero cum coriandro tritum ac epotum. In quam rem πάρεργον non erit poëtæ herbularij verſus proferre, quibus hæc & ſuperiora pulchrè, ſic ſatis, confirmat: de allio itaque hunc in modum ſcribit, *Notanda hæc antiquorũ experimenta.*

» *Prodidit Hippocrates educi poſſe ſecundas*
» *Fumo combuſti, ſi vulua diu foueatur.*
» *Praxagoras illo fuit vſus cum coriandro*
» *Et vino, morbos ſic curans ictericorum.*
» *Cum centaurea Diocles dare præcipit illud*
» *Hydropicis: ſic humores deſiccat aquoſos.*
» *Idem nephreticis elixum ſumere iuſsit.*

Sunt qui dentium dolores frigidos conſopiant tribus alliaceis bulbulis, in aceto tritis, & in dentium caua immiſſis. Alij, ſola aqua decoctionis eorum os colluũt. His addendum venit, quòd porrigines, ex aceto & nitro tollunt allia, valéntque *Dentium dolor, prurigo, turbidæ aquæ, frigidus aër & quartanæ.*

plurimùm præſumpta, & ore contenta, aduerſus frigidi aëris iniurias, ac turbidarum aquarum, niualiúmque incommoda. Quartanas bulbulus vnus, cum laſerpitij obolo potus fertur excutere: adhæc in cibo miſtus & comminutus, aduerſus pituitam gallinarum, ac gallinaceorum valde prodeſſe.

» *Eſt id de multis etiam neſcire pudendum,*
» *Quòd nihil hoc Veneri gratius eſſe ſolet.*

Vrina, Venus, capitis dolor, ſurditas, tußis, ſuſpiria, vox rauca, teineſmus & pulmonũ affectus.

Vnde ſi trito allio iumentorum natura tangatur, vrinam impeditam expediri, & hinc ad Venerem proritari aiunt. Si cum faba ad tabem vſque coquatur, & tempora inde illinantur, hemicraniam capitíſque dolores, à frigida cauſa, de experimẽto ſanat: & cum anſeris adipe auri inſtillatur, & ſurditati prodeſt. Elixum, tuſſim, ſuſpiria, ac raucam vocem emendat. Quòd ſi pulticulæ incoquatur, aduerſus teineſmon mirè confert, ac frigidis, pituitoſíſue pulmonum affectibus ſummè auxiliatur. Porrò, Galenus tradit, bis térue cocta & elixa allia, acrimoniam deponere, ſed alimentũ corpori pauciſſimum dare, quod ante elixationẽ omnino negabant. Abſtinendum tamen præcepit,

non ſolùm à frequenti illorum vſu, ſed acrium omnium, his potiſſimùm qui naturâ ſunt bilioſi. Solis enim qui ſuccum crudum, craſſum, aut lentum aceruarunt accommoda ſunt, modò opportunè ſumantur. Quæ ſequuntur omittẽda non duxi. Prodit Didymus, Græcus rei ruſticæ ſcriptor, vel potius Sotion, vt meus habet codex Græcus, tædium halitus à manducatis alliis conciliatum aboleri, ſi faba cruda illis ſuperedatur. Alij, betæ radicem in prunis toſtam ſupermãducare, ſatis ſupérque eſſe putant: quo remedio virus tegi, è Græcis, Menander vnus pollicetur, ſicuti in betæ medicis auxiliis paulò antè adnotauimus. Noſtrates apio viridi faſtidium illud deponunt. Si voles allia habere, quæ mandentium halitum nullo modo vitient, & tetrum odoris halitum deponant, imò verò vt dulcia euadant, conſule librum ſecũdum noſtrorum Secretorum horti, inuenies illic quod placuiſſe queat. Duo valde mirabilia (quod poſtremum erit) hoc loco non tacebo. Prius eſt, muſtelas & ſciuros tentato allio dentibus, vix audere in poſterum mordere, cicuréſque hoc modo

Quomodo fœdus halitus à commanducatis alliis poſſit emendari.

Duo pulchra & valde notanda.

fieri. Posterius, allia arborum ramis suspensa, accedentes ad fructuum deprædationem auiculas longè arcere, si vera sunt quæ in Græcorum georgicis adnotauit Democritus: cum quo hanc alliorum historiã claudimus, vt reliquis suus detur locus.

Raphanus seu radix altilis, & medica eius auxilia. AR. IIII.

RAPHANVM satiuum, vulgus Gallicum *Rauen*, & *Reforum*, aut *Raphum* nuncupare solet: quo plerique omnes vrbani & agrestes, dum cibi fastidio vrgentur, edendi appetentiam vbique excitant, nunc per se, nunc cum aqua & sale. Florentinus Græcus in suis de Agricultura commentariis scribit, pituitosis valde commodare, & nephreticis calculo vexatis appositè mederi: maximè si quis partem illius externam, cum vino albo & aqua coctam, vel tusam, necnon percolatam, ieiunus diluculo hauriat, & dies aliquot id facere perseueret. Vacuo stomacho ex aqua tepida offertur, vt meatum vomitionibus præparet: in quam rem medici potiùs semine vtũ-

Nephretici, calculosi, vomitus & eructationes.

tur, quàm carne. Si cum oleo manducetur, eructationes de ventriculo, quas solet, ciere non potest: nam eas exhalare non sinit oleum. Succus ex passo potus regium morbum curat, & cum melle, tusses. Quæ res etiam suspiriosis & anhelosis cõcedetur. Medius apud Pliniũ medicus, coctos raphanos dare iubet sanguinem excreantibus. Cui sic subscribit Q. Serenus,

Icterus, tussis, suspiriosi, anhelosi & sanguinem excreãtes.

„ *Sin autem rutilus referetur pectore sanguis,*
„ *Sorbitio menthæ, raphanus vel cocta iuuabit.*

Idem Plinius autor est, satiuos raphanos in posca decoctos, serpentium morsibus mederi, si illinantur: sed poscam non addit Q. Serenus, his verbis rem eandem sic persequens,

„ *Proderit & caulem cum vino haurire sabuci:*
„ *Aut coctum raphani librum, tritúmue ligare.*

Tradũt alij, quòd tota radix venenis vsque adeò aduersatur, vt præsumentibus ieiunis non sint nocitura. Et qui eius succo infectas habuerit manus, serpẽtes impunè tractabit, quod credendum potiùs quàm experiundum suadeo. Sed illud de multis videtur memorabile, quòd qui raphanum prægustauerit, si à scorpione

Serpentum morsus & venena.

feriatur, citra vitæ aleã euadet: Et si scorpionibus inspergetur raphanus, illos ad mortem adiget. Addunt Græci geoponici, quòd si quis à tormẽtis plagas ac vibices accepit, trito ac imposito raphano emendabit: nam cicatrices ac liuores ad colorem reducit, lentiginésque in facie delet: quartanarios liberat, si continuo vsu ventriculus in vomitiones illo effundatur. Puerperis ac nutricibus ad augendam lactis copiam efficaciter exhibetur, ructúsque primo cibo laxat, & vrinas exhaurit. Hactenus bona ex parte Florentinus, inter Græcos geoponicos summus. Hippocrates, vt medica rusticis coniungam, capillos mulierum defluos tritis raphanis fricari iubet: adhæc super vmbilicum poni contra vuluæ cruciatus. Praxagoras iliosis dandos censet, & Plistonicus colicis. Cum melle non solùm menses euocant, sed & intestinorum animalia detrahunt, ac anginis opitulantur, cum aceto mulso gargarisati, vt verbo vtar medico. Sed in his Galenum, audiẽdum esse quis dubitat? Radix raphani, inquit, ex iis est, quibus assiduè vescimur, éstque obsonium magis quàm alimentum. Scribunt

Plagæ, vibices, cicatrices, lentigines, quartanarij, puerperæ, nutrices, ructus et vrinæ.

Capilli, vulua, iliosi, colici, mẽstrua, lumbrici & angina.

bunt multi, tam cibo quàm potu aduersus fungorum strangulantia pericula salutarem esse. Sanguinem acrem & mordacem gignit, proindéque biliosis corporibus obest. Sunt qui cacostomachum asserant, ac ructus ciere dicant, necnon cruditates, si coctrix virtus imbecilla fuerit. Quæ omnia intelligi debent de immodico illius vsu, eóque simplici, vel cũ pauco rerum aliarum cibo. Nam vt hodie estur, eius vires facilè obtũdũtur. Miratur Claud. Galenus quosdã crudas raphani radices à cœna manducãtes, vt coctionem iuuent. Quod tametsi, inquit, dicant se compertum habere experiẽtia, nullus tamen citra damnum potuit eos imitari. Hinc, sanè q̃ rectè poëta Hessus scripsisse mihi videtur,

Raphani facultates ex Galeno.

Summè notanda & aduertẽda.

" *Et sunt ante cibum qui magis esse probent.*

Decoctio foliorum vtilis est contra obstructiones hepatis & icterũ. Vnde prudenter facere mihi vidẽtur, qui foliis raphani loco brassicæ, iuscula condiunt sua, gustu æquè ac sapore ex vtrisque admodum iucunda & salubria. Succus radicis vel oleum eiusdem auribus instillata, flatus & sibila dissipant: & semen ex vino

Hepar, icterus, aures, venena, pestis, gangræna, phlegmone, vesica, lotiũ, suggillata, lac & dentes.

albo tritum, percolatum & potũ, nõ minùs est efficax aduersus venena, quàm theriaca. Quod in lue pestilenti sæpenumero obseruatum vidimus. Idem semen cum aceto tusum & gãgrǽnis appositum, illas valde emẽdat. Et si ex percussione, vel flagellatione, vibices, liuores aut vestigia superfuerint, delebuntur semine raphani cum melle trito & inũcto. Si cum aceto radix teratur, initiantes phlegmonas iuuabit: & si cũ radice nenupharis coquatur, vesicæ dolores sedabit, ac lotium promouebit, emplastri modo pubi admota: prætereà si succo eius caseus salẽ expertus miscebitur, suggillata obliterabit. Addã quòd ex frequẽti vsu raphanorum, lac augetur: nec omittam Plinium tradere, raphanis acrimoniã inesse pro crassitudine corticis, ac dentibus nocere, quòd illos atterant. Est certè hoc admirabile, raphanis & vitibus odia vsque adeò infensa & pernicialia esse, vt si iuxtà serantur, ad sensum diffugere videantur, occulta nescio qua naturarum discordia. Quòd si permutatis scrobibus pangantur, nullo modo comprehendẽt: ex quo, contra ebrietatem, medicinã esse

Mira de vite & vino cũ raphanis.

raphanum ſcripſerunt Græci, illum cum braſſica, vt in noſtris hortorum Secretis adnotauimus, confundentes, & cõtraria facultate (quod ad vina attinet) dotantes. Nam ſi in dolium corrupti ac vitiati vini immittatur, & paulò pòſt eximatur illud emẽdare fertur, & vitium in ſe contrahere. Quod contrario fit modo à braſſica, quę vino immerſa, illud vitiat & corrumpit, tantùm abeſt, vt emendet ac reparet. Petrus Creſcentius (ne quid hîc diſſimulẽ quod legerim, audiuerim, vel obſeruauerim) tradit ex raphano acetum fieri medicatũ hoc modo. Radices raphani ſiccatas in puluerem redigito, deinde in vas quod vinũ habeat, infundito, miſceto, ac dies aliquot quieſcere ſinito, ſic acetum comparabis raphanatum, ad renum calculos atterẽdos & deturbandos, aliáq; multa, ſummoperè vtile. Pauca reſtãt. Fuit apud priſcos in tãto honore raphanus, vt Moſchion Græcus de eiꝰ laudibus integrum ſcripſerit volumen. In quo illum cæteris cibis in Græcia vſque adeò prælatum fuiſſe tradit, vt Delphis in templo Apollinis ex auro dicaretur, beta ex argento, & rapum ex plumbo.

Quomodo fiat acetum raphanatũ, & quæ ſint illius vires,

Pulchra de raphano, beta, & rapis.

Quod hisce quatuor versiculis doctè cõplexus est Eobanus Hessus, sic de raphano loquens,

„ *Fabula narratur sacros ab Apolline Delphos*
„ *Omnibus hunc aliis præposuisse cibis:*
„ *Ex auro vt raphanum sacrarent, põdere betam*
„ *Argenti, plumbum rapa fuisse ferunt.*

Nephretici, calculosi, colici, & vrinæ suppressio.

Priusquam manum de hac historia tollã, secretum raphaninũ multis experimentis mihi probatum & confirmatum cõtra nephreticos cruciat⁹ & colicos, à calculis vel flatibus obortos, necnõ ad ischurias, candidis lectoribus, candidè, vt omnia, hîc proponam: quod tam præcauendo, q̃ curando summoperè efficax & salutare inueni, ac pecunia oblata multis recusaui: sic itaque habet. Accipe corticũ acerrimi raphani vnc. vnam: ossium mespilorum drach. duas: blandè cõquassata macerentur horis octo in vini albi generosi vnc. quatuor, deinde percolata & modicè calentia propinentur in egressu lectuli, & eiusdẽ ingressu: iteretúrque potio, si opus fuerit, dosim eius augẽdo vel minuendo pro corporum & ętatum modulo. Non deerũt qui pro tam salutari munere mihi summã sint habituri gratiam.

Sed ſcitu etiam iucundum erit, quòd raphani ebora perbellè expolire feruntur: & ſalis cumulos quantumuis ingentes, in aqueam ſalſuginem ilicò trãſmutare, ſi illis conſepeliantur: & ſi vino immergantur, fœtorem eius contrahere. Verùm hæc extra medicum noſtrum inſtitum eſſe videntur: ſequor itaque reliqua.

HORTI MEDICI CAMPVS TERTIVS, HERBAS ODORATAS accipiens, XI areolis.

Saluia hortenſis, & medica eius auxilia.

AREA I.

NVLLI, vel ſaltem perpauci, reperiuntur horti, tam vrbani quàm ruſtici, in quibus frutex iſte non ſpectetur: de quo nec temerè, nec ineptè mihi videtur ſcripſiſſe herbularius poëta,

" *Cur morietur homo cui Saluia creſcit in horto?*

ſalutaris enim eſt planta. vnde illi fortaſſe nomen, vt ille idem poëta innuiſſe videtur, hoc ſenariolo rythmologico, *Saluia plãta ſalutaris.*

" *Saluia ſaluatrix, naturæ conciliatrix, &c.*

Ad fœcunditatem imprimis, ſummè vtilis cẽſetur: ex quo Agrippa, illam ſacram

non temerè appellauit: tradidítque Leęnas eam quęrere & manducare ad partus facilitatem. Nec omisit Aëtius quòd grauidæ mulieres, si fluidæ laxæque sint, illâ vtilissimè vesci possunt: nam conceptum retinet, ac vitalem reddit. Si mulier succi plantæ huius heminam cum modico sale, quarto à secubitu die potauerit, deinde viro post horæ quadrantẽ sese commiscuerit, proculdubio concipiet, si non sunt mendaces priscorũ libri. Hinc aiunt in Copto Ægypti post sæuas pestilentias ab his qui superfuerunt, ad eius succum bibendum mulieres coactas fuisse, plurimósque fœtus inde productos. Medici tradunt saluiæ suffitu, menses immoderatè fluentes, & omne muliebre profluuiũ sisti, ac neruos omnes roborari: quod etiam contingit potu eiusdem: nam humiditates valde exiccat, quibus illi relaxantur. Ex quo manuum tremoribus auxiliari fertur. His addimus, q̃ folia potui imposita, eius prauitatem & malitiam, si quæ insit, emendant. Quod vulgato hoc versiculo etiam iactari solet,

Faecũditas, partus & conceptus.

Menses, muliebre profluuiũ, neruus & manuum tremor.

Saluia cum ruta, faciunt tibi pocula tuta.

Eadẽ trita & venenatis morsibus super-

posita, illis auxilio esse traditur, ac vulnerum cruorem retinere. Et si cum vino succus eius tepidus hauriatur, veterem tussim & lateris dolorem compescit. Bibita vel supposita matricē purgat, & secūdas à partu remoratas educit, necnon cunctantes fœtus excludit. Potatur insuper salutari haustu cū absinthio ad dysenteriam: fertúrq; mortuos partus adposita extrahere, & vermes aurium educere, necnon ex oleo attrita, contra serpentes prodesse. Capillum denigrat, ac tetra vlcera purgat, & cum vino menses remoratos trahit. Testium præterea, & vulvę pruritus extingūt tam rami quàm folia, si eorū decocto foueantur. Quod herbularius poëta his versibus vtcūque expressit, de illa ad hunc scribens modū,

Morsus venenati, tussis, vulnera, lateris dolor, dysenteria, part⁹ & vermes.

Serpentes, capillus, vlcera, mēses, testes & vulua.

" *Pruritus vuluæ curat, virgæque virilis*
" *Si foueas vino, fuerit quo saluia cocta.*
" *Illius succo crines nigrescere dicunt*
" *Si sint hoc vncti crebrò, sub Sole tepenti.*

Fit vinum ex saluia, saluiatum dictū, ad multa vtile & expetitum: de quo in vinis medicatis abundè scripturi sumus, si diuina nobis fauerint numina. Hæc sint pro colophone huius capitis. Orpheus

Sanguinis excreatio, appetentia & stomach⁹.

dare præcipiebat ſanguinem excreantibus, ſaluiæ ſuccum bibendum cum melle, ieiuno ſtomacho, atque hinc effrenes illius impetus ilicò cohibebat. Sunt qui in condimentis, & ſalſamentis vtãtur ſaluia, vt ſemiſopitam appetentiam excitent: maximè cùm ſtomachus humoribus prauis & crudis fuerit imbutus. Nolim impræſentiarum omiſſum, quòd ſaluia in hortis comitem ac vicinã, vbique habere debet rutam: alioquin à ſerpentibus ac buffonibus vitiabitur (magno veſcentium periculo) qui prope eam ſtabulari ſolent. Indicio erunt folia, illorũ afflatu in ſummitate, ceu ſideratione quadam, vſta ac denigrata. Sũt alia saluię medica ſecreta hactenus inaudita, quorum guſtum tibi exhibebimus, cùm tempus ſuaſerit & res.

Saluia venenatis animalibus obnoxia.

Hyſſopus, & medica eius auxilia.

AREA II.

HYSSOPVS Gallis vel hoc nomine cognita eſt, quòd in vſum condimentarium illis frequenter veniat, & recentibus fabis dum elixantur, aut friguntur, populariter, ac ſalubriter, remiſceatur,

nam flatuoſam illarum humiditatem diſcutit & emẽdat. Cum vino cocta & gargariſſata, anginæ medetur: bibitúrq; vtiliter ad ſuſpiria, & ventris lumbricos deturbandos. Quadrupedum ſcabiem ex oleo curat: & cum aqua, melle, fico & ruta, peripneumonicis & hepaticis ſuo decocto ſuccurrit: necnon tuſſibus vetuſtis, orthopnoïcis, pleuriticis & deſtillationibus obnoxiis, vt interim non omittam quòd etiam teinias in aluo necat, ac lumbricos cum ficubus, & ad vlcera manãtia valde eſt efficax. Iuſculum eius cum aceto mulſo propinatum, lentorẽ, & craſſitudines pituitæ diſſecat, ac per inferiora abigit. Ad aquam intercutem & lienem tumefactum cum fico, nitro & iride efficaciter illinitur. Cum calẽte aqua, ſuggillata emẽdat, & aurium inflationes ac tinnitus, vaporis ſui ſuffitu, diſcutit. Dentium excarnificationes miteſcunt, ſi illius decoctione tepida cũ momento aceti colluantur: maximè ſi dolor excruciãs à cauſa frigida obortus ſit. Vinum decoctionis eius, vteri ſuffocationes laxat, & matricẽ à ſuperfluis humoribus abſterget. Singula his verſibus nobis expe-

Angina, ſuſpiria, lumbrici, peripneumonia, tußis, hepatici, orthopnoici, pleuritici, & vlcera.

Pituita, hydrops, lien, ſuggillata, aures, dẽtes & vterus.

diet herbularius poëta,

» *In pectus, capitis si destillatio fiat,*
» *Quæ persæpè solet tussim, phthisimque creare,*
» *Prodest hyssopi decoctio, sumpta decenter:*
» *Sic vt cocta simul sint mel, ficus quoque sicca.*

Proderit etiam iisdẽ puluis hyssopi cum melle, in modum ecligmatis, aut cũ oxymelite. Quod medicamentum etiam flatus abigit, & viscosum phlegma dissecat, redditque ad expulsionẽ facile. Sed pulchrum erit in medium proferre quæ de hyssopo scripsit Ioannes Mesue, familiæ Arabicæ medicus præstantissimus. Hyssopus (inquit) thoracem & pulmones, partésque alias respiratorias pituita, & humoribus putribus ac pure expurgat: & tenuando, incidendo ac tergendo sputũ facile reddit. Ob hæc asthmati & epilepsiæ pituitosæ, cæterísque cerebri affectibus humidis salubris est, si decoctum eius sumatur cũ oxymelite scillitico. Coctionem quoque iuuat, respirationẽ leuat, & cutis colorem floridum facit. Cum vino decoquitur ad soluendos tumores hepatis, lienis & aliorum viscerum. Quæ odore & sapore est acerrimo, prȩstantior censetur, & quo floret tempore, eo colli-

Flatus & pituita.

Thorax, pulmo, asthma, epilepsia, coctio, respiratio, hepar, lien & viscera.

gi debet. hactenus Meſues. Hoc loco mihi ſanè quàm opportunè in mentem venit ſecretum cuiuſdã doctiſſimi medici, facile admodum & familiare ad deturbandos è renibus calculos. Id ſolùm conſtat ſyrupo hyſſopi cum duplo vel triplo aquæ parietariæ. Quo remedio per dies decem aut duodecim hyeme propinato adoleſcenti cuipiam, & aliis, ieiuno ventriculo, ille mihi fidẽ fecit ſe multos calculos è corporibus eorum excluſiſſe. Hęc de hyſſopi viribus ſatis erunt, vbi admonuero quod mediocrem ſuſtinet coctionem ac trituram.

Satureia, & medica eius auxilia.

AREA III.

SATVREIA Gallis *Sarrieta* dici ſolet, vrinas ciens, ac mẽſes euocãs. Herba eius cum floribus, olfactu, aut coronæ modo capiti impoſita, veternoſos excitat. Succus cum roſaceo auribus dolentibus ritè inſtillatur, & cum triticea farina coxendicibus vtiliter illinitur: medetúrque cũ vino, pulmonis, thoracis, ac veſicæ vitiis. Pulices, cum aqua trita & reſperſa, necat: purgátque optimè mulieres à partu, ac

Vrina, menſes, veternus, aures, coxendix, pulmo, thorax, veſica, pulices, partus & coitus.

marceſcentes coitus ſtimulat: quare à Satyris ſalacibus nomen traxiſſe creditur, vt ſit ſatureia, quaſi ſatyreia. Non eſt omittendum quòd ventriculi coctiones adiuuat, & eius faſtidia diſcutit. Subactus illius puluis cum melle cocto, & delinctus, aut cum vino hauſtus, tenacem pectoris humorẽ per ſputa educit. Idem cum vino tepido, ventris tormina compeſcit. Lethali ſomno oppreſſos expergefacies, ſi aceto calido ſatureiam commiſceas, & inde caput frequenter foueas. Puluis in ouo ſorbili hauſtus, Venerẽ ſopitã excitare fertur. Hęc de ſatureia ſatis.

Vẽtriculus, pulmones, tormina, lethargus & Venus.

Maiorana, ſeu ſampſuchus, & medica eius auxilia. AR. IIII.

MAIORANA Gallis dici ſolet, quæ aliis ſampſuchus appellatur: nomine, vt videtur, à Latinis mutuato: fortaſſe ꝙ maiore cura & diligẽtia à mulierculis excolatur, quàm herbæ multæ. Huius vis excalfaciens eſſe traditur, vnde iuſculum decoctionis eius, ad incipientem aquam intercutem ſalubriter propinatur: necnon his quos lotij difficultas, aut tormina malè diſcruciant. Folia arida ex melle

Hydrops, dyſuria, tormina, ſuggillata, mẽſes, oculi, tumores, ſcorpiones, luxata cerebrum & vterus.

illita, ſuggillata emẽdant: & remorantes menſes, in peſſo ſubdita ſenſim euocant. Oculorum inflammationes prohibent, & cum polenta, tumores. Scorpionibus ex aceto & melle inuncta aduerſantur, & cum cera luxatis mirè proſunt. Succus expreſſionis maceratorum in vino, naribus attractus, aut immiſſus, ſternutamẽta mouet, & à pituita cerebrũ expurgat. Oleum ex iis cõcinnatum, matricis coarctationem laxat: modò collum vteri, vt ſcribit Auicenna, illo inungatur. Mirabile ſanè eſt, nedũ memorabile, mures radicibus maioranæ certatim inſidiari (ſicuti à nobis ſæpius obſeruatum eſt) ac ſi medicamentum & præſens auxilium ab illis depoſcerent: ſed in quem affectũ, aut quam in rem, nos adhuc planè ignorare fatemur.

Mures radicibus maioranæ inſidiari.

Fœniculum, & eius medica auxilia.

AREA V.

HORTIS omnibus innoteſcit fœniculum, à ſerpentibus ſummè nobilitatum. Nam guſtatu eius ſenectam exuere & oculorum aciem reficere traduntur. Vnde intellectum eſt, inquit Plinius, ho-

Caligo oculorum, lac, nausea, vētricul⁹, pulmo & iecur.

minum quoque caliginem eo præcipuè releuari. In lactis defectu potum illius semen mammas implet: quod vnum etiam præstat, autore Dioscoride, si cum ptissana exhibeatur, imò verò herba ipsa. Idē semen ex aqua tritum nauseam sedat, & stomachi æstus compescit, ac dissolutum ventriculum recolligit: éstque pulmonibus, ac iocinori laudatissimum. Ventrem sistit, cum modicè sumitur, ac lotium mouet, & tormina si tostum fuerit, ilicò mitigat. Decoctum comæ, renum doloribus prodest, ac menstrua soluit: valétque radix cum ptissana ad eadem: quæ etiam hydropicis cum vino pota, necnon conuulsis mirè auxiliatur. Folia vtiliter illinuntur ex aceto tumoribus quibuscunque ardentibus. Et puluis seminis cum mētha & axungia tritus, mammillarum tumores laxat. Prætereà ventriculo perfrigerato, & iis quibus crassa pituita est incidēda, summè prosunt vnciæ sex corticis radicis fœniculi cocti in aceti & mellis libra vna. Post coctionē, facta expressione, abiiciuntur radices, & melle superfuso iterum coquuntur omnia ad spissitudinem, & de iis exhibentur cochlearia

Venter, lotium, tormina, renes, menstrua, hydrops & tumores.

tria cum aqua, plus, minus, pro ætate ſumentis. Plerique radice vtuntur cum cera ad ſuggillata: cum melle ad canũ morſus, necnon oculorum caliginem, & cum aceto ad tumores ictu illatos. Cuius rei teſtem citamus poëtam herbularium, de marathri, ſeu fœniculi plãta in hunc ſcribentem modum,

Suggillata, caligo & tumores.

» *Radicis ſuccus oculis cum melle perunctus,*
» *Pulſa reddit eos omni caligine claros:*
» *Illatos, ictu ſubito, quoſcunque tumores,*
» *Apponens tritam iuncto ſedabis aceto.*

Semina ad diſſipandos & vacuãdos ventriculi ac inteſtinorũ flatus ſummè proſunt, vel vulgato id atteſtante verſiculo rythmico,

» *Semen fœniculi reſerat ſpiracula culi.*

Cæterùm, hîc de multis tacendũ non eſt, quòd fœniculum quomodocunque hauſtum, genituræ abundantiam promouet: éſtque pudendis amiciſſimum, ſiue ad fouendum, radice cum vino cocta, ſiue ad illinẽdum, eadem cum oleo trita. Fit ſuccus è ſemine adhuc lacteſcẽte & muſteo, vna cum foliis, ramis & cauliculis tenellis trito, & ſimul expreſſo, qui in ſole ſiccatus vtilis eſſe traditur medicamentis

Flatus, genitura, pudendum & oculorum acies.

quæ parantur ad excitandam oculorum aciem. Prodeſt idem ex radicibus prima germinatione contuſis. Sunt qui caulem demetunt vbi floret, ignique admouẽt, vt caloris vi exudantem, vice gummi, liquorem excipiant, qui vnus oculis multò efficacior ac præſtantior eſſe ſolet, q̃ ſuccus præcedens. Q. Serenus eã in rem vtitur liquore fœniculi melle excepto: cuius carmina hîc ſubſcribemus.

" *Si tenebras oculis obducit pigra ſenectus,*
" *Expreſſæ marathro guttæ cum melle liquenti,*
" *Detergêre malum poterunt.*

Modus conficiẽdi aquã caligãtibus oculis vtilẽ.

Paulus Ægineta aquam oculis caligantibus vtilem ad hunc concinnat modum. In fictile nouum virẽtem fœniculũ cum pluuiali aqua iniicit, & ibi dies aliquot ſimul eſſe ſinit, deinde extrahit, & aquam in vſum ſeruat perpetuo mẽſe oculis inſtillandam matutinis horis. Hîc nõ omittam, quòd fœniculo, tanquam alimento vtendum nõ eſt, quin potius vt medicamento: nam tardiſſimè coquitur, ac prauum & exile nutrimẽtum præſtat. Nonnunquam tamen exhiberi ſolet ad corrigendam ciborum quorundam prauitatem ac malitiam. Quemadmodum enim

lactucæ

lactucæ interdũ addimus petroſelinum, mẽtham, maioranam, aut quid ſimile, vt eius frigiditatem obtundamus, vel contemperemus: ita & fœniculum nonnunquam cucurbitis, & napis, vnà incoquimus, vt illorum noxam & prauam qualitatem emendemus. Quod etiam in coquendis piſcibus multis, prȩſertim marinis, locũ habere ſolet: quos fœniculi foliis nunc obuoluimus, nunc infarcimus, ad conciliãdam ſaporis ſuauitatem, & fallendam marinæ auræ graueolentiam delicatulis palatis plerũque moleſtam. Sed hæc coquinam potiùs ſubolere mihi videntur quàm medicinam, quare verbum non ampliùs addo.

Pulchra & notatu digniſsima.

Mentha hortenſis, & medica eius auxilia.

AREA VI.

MENTHA nomen ſuum in Gallia retinet, quam Florentinus ruſticæ diſciplinæ apud Grȩcos profeſſor eximius, ſcripſit vel ob id inutilem eſſe, quòd vulnerato exhibita, vulnus illius ſaneſcere & cicatricem ducere prohibeat: datur nihilominus in ſorbitionem ſanguinẽ excreãtibus, vel Q. Sereno teſte, cuius hæc ſunt verba, licet nobis alibi producta,

Vuln⁹, ſanguis, teſtes, aures, lingua, partus & canis morſus.

" *Sin etiam rutilus referetur pectore ſanguis,*
" *Sorbitio menthæ, raphanus vel cocta iuuabit.*

Plantam hãc diuerſis teſtium morbis occurrere certũ eſt, ſi eius decocto opportunè foueantur: adhæc aurium dolores & linguæ aſperitates cum melle iuuare, & cum ſapa, partum accelerare, caníſque morſus, cum ſale curare. Si in lac proiiciatur, neque illud coaleſcere, neque ſpiſſari permittet, etiam ſi ei coagulum remiſceatur, quemadmodum ſcripſit Florentinus: qui eadem vi illam generationi reſiſtere, & proinde parum vtilem eſſe arguit. Alij contrà, perquam ſalubrem haberi defendũt, adeò quòd ſi mammis familiariter acceſſerit, nec coire lac patiatur, nec denſari: quare lactis potionibus illam conſultò addi promittunt, ne eius coagulatione periculum ſtrangulationis immineat. Multi fidem mihi fecerunt, ſe probauiſſe, caſeos nec corrumpi, nec putreſcere, qui menthæ ſucco aut decocto illinerentur. Ex quo non ineptè poſt Græcos ſcripſiſſe videbitur herbularius poëta de hac planta hunc in modum,

Lac, mãmæ & caſei.

" *Caſeolos ſuccus putreſcere non ſinit eius*
" *Admixtus, vel ſi viridis ſuperadditur herba.*

Singultus & vomitiones tam pituitoſas quàm ſanguineas illius ſuccus cum ſucco granati ſiſtit, vt Democritus in ſuis adnotauit Georgicis. Cum amylo & aqua, cœliacorũ impetus frænat, ac mulierũ purgationes immodicas cohibet. Hui⁹ odor vt animum excitat, ita ſapor auiditatem & appetentiam in cibis proritat. Recẽtis ſuccus ſpiritu ſubductus, narium vitia emendat: qui etiam in capitis dolore, temporibus vtiliter illinitur. Idem cum aceto, ſanguinis fluxiones internas cõtinet. Quin aiunt plantam ipſam impetigines, vel ſi teneatur tantùm, prohibere: quod aliis de mentaſtro ſcriptum placet. Non eſt hîc tacendum, quòd ſtomachum valde roborat, eiúſque putrefactiones ſummoperè emendat, vermes eò reptantes, & ventrẽ inferiorem obſidentes, ſúſque déque exturbãdo. Cuius rei teſtem proferemus Salernitanam academiam ſic de mentha rythmicis verſiculis ſcribentem,

Singultus, vomit⁹, cœliaci, mulierum purgationes, appetẽtia, nares, caput & ſanguis.

Impetigo, ſtomachus & vermes.

» *Mentitur mentha, ſi ſit depellere lenta*
» *Ventris lumbricos, ſtomachi verméſq; nociuos.*

Exhibenda eſt autem eius decoctio, velut abſynthij, & non ſubſtantia. Cornel. Celſus de teretibus vermib⁹ qui pueros

ſolent infeſtare, id accipiendum & intelligendum cenſet. Dioſcorides ſuccum ex aceto propinatum idem pręſtare pollicetur. Sed pulchrum erit audire Q. Serenum ſuper ea re pulchrè philoſophãtem.

Pulchri verſus.

Quid non aduerſum (inquit) *miſeris mortalibus addit*
" *Natura? interno cùm viſcere teinea ſerpens,*
" *Et lumbricus edax viuant inimica creanti?*
" *Quod genus aßiduo laniat præcordia morſu:*
" *Sæpè etiam ſcandens oppletis faucibus hæret,*
" *Obſeſſáſque vias vitæ concludit anhelæ.*
" *Democritus memorat menthæ conducere potũ.*

Partus, lac, & mãmæ.

Bibita partũ accelerat, lac auget, ac mammarũ durities ſoluit, cocta & emplaſtrata. Sed hîc omittendum non eſt ꝙ cultus mangonio humorem ſibi aſciſcit mẽtha, qui ad Venerem ſtimulos exacuit: quod eſt omnibus cõmune rebus quæ ſemicocto humore, eóque ſpirituoſo ac flatulẽto participant. Quod vnum problematicum hoc Ariſtotelis Adagium ſoluet: Mentha, belli tempore, nec ſeri, nec edi debet. Hoc enim cibo largè veſcentes in libidinem ruunt, quæ corpus debilitat, vires frãgit, ac animos eneruat. Quæ tria fortitudini & audaciæ ex diametro pu-

Quomodo mentha ad Venerẽ ſtimulos exacuat.

gnare nemo eſt qui neſciat. Ariſtoteles tamen aliá arbitratur eſſe cauſam, nimirum quòd mentha corpori frigus adducat: eius rei argumento, quia ſemen genitale, vt diximus, minuit: frigus autem fortitudini atque audaciæ aduerſari certũ eſt. Vt vt fuerit, Dioſcorides menthá, vt diximus, Venereis voluptatibus valde commendat. Vnde nihil mirum eſt ſi antiquitas flagrante bello, militibus illius eſu interdixerit: ſcripſerítq; Ariſtoteles, *Cur olim militibus interdictus mēthæ vſus.*

" *Mentham nec comedas, nec plantes tẽpore belli.*

Nã frequenti Veneris vſu fortiſſimi quique, ceu effœminati ac molles facilè contorpeſcunt. Sed in his verſatum ſatis, vel fortaſſe plus quàm par fuerit.

Thymus, & medica eius auxilia. AR. VII.

THYMVM vulgò Gallorũ *Thyn*, nũcupatum, plerique maioranam Anglicam dicunt: cuius flores apibus ſummè amicos eſſe norunt omnes: nam gratum colorem & odorem melli addunt: iuxta Virgilianum illud,

" *-redoléntque thymo fragrantia mella.*

Decoctum huius cum melle, orthopnoicis & ſuſpirioſis valde prodeſt: necnõ ad *Orthopnoici, ſuſpirioſi, pulmonarij.*

menſtrua, partus, ſecũdæ, vrinæ, verrucæ, iſchiadici & comitiales.

pectoris vitia quæuis excreanda. Remoratos fœminarum mẽſes, & enectos partus, ac ſecundas pellit, vrináſque promouet. Thymos ac verrucas herba trita tollit, & iſchiadicis cum vino ac polẽta medetur, atque optimè comitialibus datur, quos correptos olfactu eius excitari ſępè audiuimus. Quin & illos dormire aiunt oportere in molli thymo. Folia trita & lanæ inſperſa, luxatis vtiliter ex oleo apponuntur: & ambuſtis, ex adipe ſuillo efficaciter linuntur. Sed vitari debet is thymus qui niger eſt, & eligi qui flore illuſtratur cæruleo vel albo. Verũenimuerò iucũdum erit hîc audire philoſophãtem de thymo Ioannem Meſuæ. Calfacit, inquit, tenuat, incidit, reſoluit, obſtructa aperit, ac craſſos flatus diſſipat. Pituitam clementer educit per aluum (cum ſale & aceto vt Dioſcoridi placet) &, vt quibuſdam libet, etiam melancholiam, ſed imbecilliter, cum ſale gemmeo vel indo. Pituitam etiam craſſam & lentã à thoracis & reſpirationis partibus euocat, necnon à cerebro. Ob id partium harum & neruorũ frigidis & pituitoſis affectibus mirè ſuccurrit: vt aſthmati, tuſſi, pulmonibus

Flatus, pituita, melãcholia, thorax, cerebrum, nerui, aſthma, tuſſis, pulmo, viſus, & aures.

à frigido dolentibus: præſertim ſyrupo ſuo, vel decocto, vel oleo ex eius floribus incoctis facto: quod etiam viſum acuit & ſanitatem conſeruat. Partes neruoſas calore ſuo roborat, & ſuffitu auris dolorem ac tinnitum flatuoſum emẽdat. Saluber thymus eſt ſenibus contra hyemis iniuriam: appetentiam excitat, coctionẽ iuuat, cum melle & nitro lumbricos necat, menſes ac vrinas mouet, & rigori febrili opitulatur. Eius vehemens caliditas aliorum miſtione obtunditur, ſiue coquatur cum vuis paſſis, ſiue aceto infundatur, ſiue mulſę cum pauco ſale gẽmeo, qui purgationem eius auget. Coctionem & trituram mediocrẽ ſuſtinet. Præter has thymi vires à Meſue Damaſceno deſcriptas, alias quoque ei reddidit pręclaras Aëtius Cappadox, hîc etiam nobis proponẽdas. Hæc, inquit, experimẽtis de thymo comperta ſunt. Dato ieiunis articulari morbo laborantibus thymi aridi minutiſſimi drachmas quatuor, cum oxymelitis cyatho: bilem enim, reliquóſque humores, atque acrẽ ſaniem vacuat. Facit & ad veſicæ affectus. Ventre autem inflato, vbi ſcilicet intumeſcere cœperit, drachmam

Appetentia, coctio, lumbrici, mẽſes, vrina & rigor febrilis.

Arthritis, bilis, veſica, hydrops, lũbi, coxẽdix, latus, thorax & hypochondria.

vnam dato ieiunis cum cochleari aquæ mulſæ. Ad lumborum, coxendicúmque dolorem, ac lateris & thoracis, necnō hypochondriorum ſuſpēſiones & inflationes, pondere vnius drachmæ cum oxymelite cochlearis menſura, ieiuno exhibetur. Similiter etiam melancholicis & mente turbatis, timoréq; detentis, drachma cum oxymelitis cochleari præbetur. Datur item ieiunis & ante cœnam aduerſus lippitudinem & vehementē oculorum dolorem. Præterea contra podagram, etiam quæ motum omnino interceperit, cum vino vtiliſſimè propinatur. Poſtremò ad tumefactos teſtes, ieiunis duæ drachmæ ſalubriter exhibentur. Hactenus de thymo, cuius medicam hiſtoriam fusè dilatauimus, quòd magnarum virium plātam eſſe intelligeremus, ac hortis oībus paſſim obuiā & familiarē.

Melācholici, lippitudo, oculi, podagra & teſtes.

Ocimum hortenſe, & medica eius auxilia. AR. VIII.

OCIMVM hortenſe (aliud enim eſt pabulare & ſegetarium) vſqueadeò notum eſt, vt perraræ vbique ſint feneſtræ, quæ illo longè ac latè non redoleant, tāta

Ocimū vnde dictū, & cur baſilicū appelletur.

eſt fragrantia & ſuauitate : à qua etiam ozimum rectè dici, ac ſcribi poſſe cōtendũt multi : vt ſit ab ὄζω, quod eſt redoleo. Græci recẽtiores qui de re herbaria ſcripſerunt, Pſellum ſequuti, βασίλικον, id eſt regium appellãt: quod nomen apud Gallos paſſim vſurpatur. Sic fortaſſe dictum, quòd in ſolis Regum hortis aleretur, vel quòd Regibus ob præſtãtiam odoris, dignum eſſet. Verùm hæc nihil ad medicas eius facultates, de quibus nunc demum ſeriò nobis agendum. Inter veteres parum conuenire lego, vtilé ne ſit an noxiũ cibis. Chryſippus medicus antiquiſs. cacoſtomachũ eſſe dixit. Galenus & Paulus Ægineta ob humorẽ excremẽtitium internis partibus officientem, cibis abdicarũt (quod de immodico vſu intelliges) nõ tamen exteriùs damnarunt. Qui contrariam tuẽtur opinionem Dioſcorides & Plinius, hæc ceu commentitia rident, aſſerentes ſtomacho prodeſſe, quòd eius inflationes diſcutiat ex aceto ſumptum. *Stomachus & eius inflationes.* Sanè ſicuti eius vſum largũ & liberalem nocere arbitror, ita ſobrium & temperatum iuuare credo. Nam ſi quis eo, perinde ac reliquis oleribus affatim & prodiga

manu vti velit, ꝓculdubio inteſtina ſentiet incõmoda. Si verò parciùs, ac ſi medicamẽtum eſſet, interna percipiet commoda. Ventrem remollit, flatus diſcutit, lotium mouet, ac lactis prouentum mulieribus adfert. Tritum & naribus inditũ ſternutamenta ciet: quibus inſtantibus cõniuere oportet. Odoratu triſtes exhilarat, ac timidos animat, mixtóque atramento ſutorio verrucas tollit. Venerem ſtimulat, ex quo tam equis quàm aſinis, admiſſuræ tempore, vtiliter ingeritur ac exhibetur. Vſu quoque compertum eſt, ex aceto ſalutare eſſe deficiẽtibus animo: adhęc, caput dolentibus, de cauſa frigida, cum roſaceo, vel eodem aceto. Dioſcorides cum polline polẽtæ, aceto & roſaceo illitum, cõtendit pulmonum inflammationibus auxilio eſſe: eiúſque ſuccum deſtillationes exſiccare: & ſemen potũ difficili vrinę auxiliari, necnon atram bilem gignentibus, opem adferre ſummã. Refert Plinius, Chryſippum medicum grauiter ocimum increpuiſſe, & fugiendum hominibus præcepiſſe, quòd capræ illud aſpernentur. Quæ cùm cæteris pabulis oĩbus auidiſſimè veſcantur, ab hoc vno,

Venter, flatus, vrina, lac, ſternutamentum, verrucæ & Venus.

Lipothymia, caput, pulmones, deſtillatio, dyſuria & atra bilis.

etiam famelicæ, cautè abstinent. Quod à Sotione Græco geoponico etiam adnotatum inuenio. Qui vltra hæc asserit, insanos fieri qui ocimo vtuntur: addítque eum qui ocimum manducauerit, si eo die à scorpione feriatur, seruari non posse. In quem & Chrysippum videtur pugnare Plinius, scribens, capras libenter ocimum esse, nec cuiquam mentem motam qui illud mãducauerit: quin & terrestriũ scorpionum ictibus ex vino & pauco aceto sumptum salubriter mederi. Dioscorides ex Aphricanorum placitis tradit, eos qui ocimum ederint, nullo conflictari dolore, si à scorpione feriãtur. Ex quibus opinandum relinquo, num expungenda sit negatio apud Sotionẽ. Diodorus in Empeiricis credit ocimum pediculos creare, si quis eo largiùs vtatur, ob excrementitiam humoris superfluitatẽ quo imbuitur. Sit postremum, quod ab amico probatum intellexi. Si ex partu laborãs mulier, ocimi radiculam cum pẽna hirundinis tenuerit, absque dolore ilicò pariet. Sunt alia plantæ huius admiranda secreta, paucis hactenus intellecta, quæ cum aliis plerisque tibi impertiemus, si isthæc

Pulchra de ocimo & notatu dignißima.

Pediculi & partus.

grata fuiſſe audiuerimus.

Orualla, & medica eius auxilia.

AREA IX.

Aculei, ſpinæ, partus, Venus, lippitudo, albugo, tuſſis.

De Orualla quæ Pariſiēſibus *Tota bona* dici ſolet, nihil, quod ſciam, apud antiquos ſcriptum extat. Sunt qui ad ſatiuum horminum illam referre ſatagant: quod quàm rectè, iudices erunt rei herbariæ periti. De eius facultatibus hæc in præſentiarum à me accipies. Herba trita aculeos ac ſpinas extrahit, & remorantes difficiléſque partus accelerat. Vino præterea iniecta mentem exhilarat, & Venerem extimulat: verùm liberaliùs ſumpta, caput tentat. Semen lippitudines tollit, & oculis immiſſum, ac multa frequentíque reuolutione per illorum orbem raptum, quaſi humore prægnans, & tenuibus membranulis onuſtum, ſordibúſque conueſtitum, tandem egreditur: ſecum educens quæ inciderunt & moleſta fuerunt. Id quod permultis multorum experimentis, tam eſt notū, quàm nota fuit canibus caſta Diana ſuis. Idem ſemen ἀργίματα & oculorum albugines cum melle purgat, tuſſientibúſque vtile cenſetur

esse. An verò hæc planta, Plinij alectorolophos dici possit, viderint eruditi. Non omittam, & si nihil ad medicum nostrum institutum, quòd flore hortensis hormini & semine in dolio vini posito dum adhuc feruet, tanta gratia ipsi vino cōciliatur, vt Cretici, aut Maluatici gustum præ se ferat. Arrigite aures œnopolæ, sed neminem, obsecro, vestris improbis miscellaneis defraudate.

Secretū pro vinis.

Rosmarinus, & medica eius auxilia.

AREA X.

RVRA & officinæ Roremmarinum appellant, quod aliis libanotis dici solet. Frutex est topiarius, necnō coronarius, cuius odor, resinam aut thus, vtcunque præ se fert: tam suaui ac iucundo spiraculo, vt quos animus defecerit, ilicò recreare possit. Suffitu destillationes ac tussim cōtinet, regiúmque morbum suo curat decocto. Et quod illi de multis nobile est ac insigne, solo nidore in pestilentia tutam reddit domum, diluēdo & expurgando improbam aëris perniciem suffitu ac vapore salutari. Flores caput ac cerebrum maximè roborant: ex quo illorum

Lipothymia, destillatio, tussis, icterus, pestilentia & capitis affectiones.

vſus admodum efficax eſſe ſolet cõtra capitis affectiones. Sunt qui ſaccharo eos condiant, & ſibi ac amicis eam in rem diligenter cuſtodiant. Totus frutex vtilis eſt omnibus frigidis ægritudinibus, mẽbra ac neruos egregiè roborans & calfaciens. Sed paulò particulariùs hîc nobis eſt medicè philoſophandum in expertis & probatis Roriſmarini auxiliis. Itaque, ſuccus radicum & foliorum eius defæcatus, & cum melle deſpumato in modum collyrij concinnatus, plurimum valet ad defluxiones pituitæ in oculos. Quæ ſi calidæ fuerint, licebit addere oui albumen, cum ſucco pomi generoſi, & aqua roſacea confuſum ac diu agitatũ. Semen cum pipere & vino hauſtum, ſingulare adfert præſidium contra icterũ, hepatis obſtructiones & inflationes. Radix ſiccata, puluerata, & cum vino bibita, ventris dolores, etiam ſi colici fuerint, perbellè caſtigat & demulcet. Quod etiam faciũnt ruta & ſatureia. Reliqua ſcribentur in opuſculo vinorum medicatorum.

Nerui, oculi, icterus, obſtructio hepatis, & vẽtris dolor.

Lauandula, & medica eius auxilia.

AREA XI.

LAVANDVLA quæ Pseudonardus quibusdam dici solet, nostratibus verò *Lauanda* (quòd in balneis, lauādis corporibus summè expetatur, & elota omnia, si permisceatur, odoris suauitate cōmendet) frutex est omnibus notus. Qui, quia non minùs placet fragrantia quàm nardus, idcircò apud nos Spicæ nomen sibi arrogauit, & *Aspicum* dici cōsueuit. Licet id ad maiorem Lauandulam multi detorquere satagant. Huius spicata cacumina & tonsiles vertices, manipulatim in scopas & muscaria concinnatos, bigis ac clitellis Lutetiæ per æstatē venales vicatim proclamari, & passim à rusticis in varios odorum vsus comportari, nemo est qui non videat. Sed hæc nihil ad medica lauandulæ auxilia, de quibus nūc demum nobis agendum. Omnibus cerebri frigidis affectibus, conuulsisque ac resolutis illam auxiliari scribunt Arabes, Græci, ac Latini medici: adhæc, ventriculum roborare, & iecur ab infarctu liberare. Obstructos etiam lienes valde iuuat, & vterum calfacit, ac menses secundásque educit. Fit è floribus stillatitium oleum vitreis organis expressum, quod vnguentarij

Vnde dicta sit Lauandula.

Cerebrum, conuulsi, resoluti, ventriculus, iecur, lien, vterus, menses & secunda partus.

Oleum de spica.

oleum de ſpica vulgò nuncupant, tanta odoris præſtantia & fragrantia, vt cętera odoramenta ſuperet ac obtundat. Quò fit vt extra officinas & myropolia illud aſſeruent aromatarij, ne moſchi, ambari, zibbeti, aliorúmque vnguentorum & aromatum ſuauitatem intercipiat. Valet ad eadem quæ planta ipſa, & multò præſtantiora, à nobis alibi exponenda.

Hæc ſunt quæ de hortorum herbis & fruticibus odoratis in præſentiarum adferre poſſum. A quibus ad herbaceos & ſuffruticeos fœtus, eadem methodo explicandos, opportunè tranſeo: modò commonefecerim lectorem, me lauādulam inter flores odoratos noluiſſe tranſferre, quòd vniuerſum foliū æquè odoratum habeat, atque florem. Quæ res floribus in quinto campo deſcriptis, planè denegatur. Verūenimuerò, quia eius flos abſque folio ſolus poteſt decerpi, ſi quis ad florum regionem illam traducere voluerit, vnguem non vorterim.

HOR-

COMPOSITIO PRAESTANTISSIMI VINI AC DILVTI è Sena, cum viribus & facultatibus ipsius Senæ.

Opusculum de factitiis & medicatis vinis, iam iam, vt vides, ad vmbilicos perduxeramus, suámque typographus impressoriam supellectilem & literarias machinulas colligere festinabat, cùm mihi in mentem venit vinum è Sena compositum, tantoperè à multis celebratum & cōmendatum: quod quo fato superiùs nobis exciderit, planè ignoro. Scribam itaq; paucis de eo, & facultatibus Senæ, ac diluto ex illa salubriter & efficaciter comparando: quando nullum hodie medicamentum purgans, omni ferè populo, frequētius habetur, ac familiariùs vsurpatur. Diximus paulò antè, vinum maximè amicum esse calori innato, ac summè accommodum corpori alendo, fouendísque & roborandis illius facultatibus, ac reparandis spiritibus collapsis, vel aliter affectis. Adhæc, medicamenta vino infusa, & macerata, suū opus accelerare, ac multò præstātiora euadere, etiam si tardæ & pigræ fuerint operationis. Ex quo rectè Abinzoar

Vinum è Sena in superioribus prætermissum.

Vini natura & priuilegium.

medicus Arabs dixisse mihi videtur, nec cibũ, nec medicamentum, vino vnquam priuari debere: & Mesues eiusdẽ familiæ Doctor excellentiss. ingenium medici eò maximè aspirare debere, vt medicamentorum sapor in cibariorum gustum conuertatur. Nam tum natura sese explicat & liberè componit, vt quod offertur, hilariter ac iucundè amplectatur, sicuti initio medicatorum vinorum fusissimè exposuimus. Qui itaque vinum ex selecta Sena concinnare satagunt, næ illi præclarè sibi consulunt: cuius compositio latum, quod dicunt, vnguem, nõ differt à formulis antea descriptis. Si vindemiæ tempore conficies, optimè ac salubriter ages. Nam ita copiosum tibi, familiæ, & amicis, facilè comparabis. Cui si addideris aromatica, stomachica & cardiaca, necnon flatus dissipãtia, aut acria, non solùm purgatorias vires ei accelerabis, sed stomacho ac visceribus summè etiam cõmodabis: ob tormina quæ Sena excitare solet: licet id neget Manardus, ea potissimũ causa, quòd illam folia (quibus maximè vtimur) subamara et adstringentia habere dicat. Vt vt sit, torminosum medicamentum esse experimur, etiam in paratis corporibus, quidquid cum doctiss. Manardo scribat Andr. Matthiolus, medicus præstantiss. Ioannes Mesuæ hanc vini Senetici compositio-

Pulcherrima & notatu digna.

Compositionem vini Senetici non differre ab aliis medicatis vinis.

Sena torminosa.

nem profert. Vino musteo albo, inquit, miscebat quidam vim magnam Senæ, post tres mẽses potandum dabat, sicque purgabat cerebrum, & sensoria instrumenta, gaudiúmque augebat. Sunt qui decocto Senæ cum prunis & spica, fœliciter purgent: sed modicam coctionem sustinet. Infunditur ab aureis tribus ad vnciam vnam. Clementer deturbat melancholiam & bilem vstam à cerebro, sensuum organis, pulmone, corde, hepate & liene. Proindéque morbis dictarũ partium, ab humore huiusmodi proficiscentibus succurrit, vt melancholicis febribus & antiquis: gaudium gignit, ablato humore sine causa externa tristante. Floridum corpus efficit, & viscerum obstructiones aperit.

Senę facultates præstãtissimæ.

Venio ad eximiam illam & exactam præparationẽ diluti Senetici, aut, si mauis è Sena, quam Andreas Matthiolus medicus doctiss. hunc in modum præscribit. Sumuntur foliorum electissimæ Senæ drachmæ sex: zinziberis, aut cinnamomi contriti, drachma vna: florum buglossi drachmæ duæ: miscentúrque omnia, & fictili vitreato, aut stanneo vase angusti orificij excipiuntur, affusisque feruentis aquæ, vel seri caprini vnciis decem, vasis osculum adeò occluditur, vt nullus omnino spirandi pateat exitus. His peractis, puluinari plumis anserinis farcto,

Compositio diluti Senetici præstantissimi.

igníque calefacto vas inuoluitur, reponitúrque in arca vbi pernoctare sinitur. Sic enim conseruato calore, dilutum omnem facultatem in se recipit. Educet non solùm bilem vtramque, vt ex Mesuæ diximus, sed etiam pituitam, vt tradit Actuarius, & experientia probat, adhæc aquas & serosa excrementa. Mũdat cerebrum, cor, iecur, lienem, pulmonem, & omnes corporis sensus, confertque omnibus eorum incommodis: auget iuuentutem, senium tardat, & animi hilaritatem inducit. Cor roborat, maximè si commisceatur medicamentis, quæ illi sunt amica, vt violis, rosis, floribus vtriusque buglossi, & similibus. Præterea delirio, vt tradit Serapio, mirificè prodest, necnon amentiæ, resolutioni neruorum, phthiriasi, cephalalgiæ, scabiei, pustulis, pruritui & epilepsiæ. In vniuersum medicina est optima morbis omnibus diuturnis & melancholicis. Decoctum foliorum eius & chamæmeli, cerebrum & neruos lotione roborat, aciémque oculorum, & auditoriam facultatem plurimùm emendat. Sed prætereundum non est, quòd in morbo Hispanico, ex Manardi sententia, maximoperè pollet, putres materias ac pituitam, cõtra Auerrhois opinionem vacuando & expurgando. Sed in facultatibus Senæ versatum satis: quas hîc fusissimè persequi

Vires diluti Senetici.

Miræ facultates Senæ.

Morbus Hispanicus.

volui, vt, rogatus, nonnullis gratificarer, qui in illarum cognitione & aucupio summoperè laborabant ob frequentem eius vsum: quem nos etiam popularem esse non ignoramus, ac pueris, senibúsque & mulierculis omnibus admodum familiarem, ac penè domesticum: adeò vt non Sena, sed Sana hodie à multis nuncupetur. Fruere, bonis auibus, quisquis amas mentem tibi sanam in corpore sano.

Sena à multis hodie Sana dicta.

LIBRI AB ANTONIO MIZALDO *Monluciano hactenus editi, & publicæ omnium vtilitati expositi.*

PHAENOMENA, siue temporum signa. Lutetiæ excusa, apud Reginaldum Calderium, 1546.

Idem liber Gallicè conuersus, sub nomine, *Le miroir du temps*. Lutetiæ apud eundem, 1547.

Meteorologia, siue rerum aëriarum Commentariolus, &c. Lutetiæ apud eundem, & anno eodem.

Idem liber Gallicè conuersus, facto nomine, *Le miroir de l'air*. Lutetiæ apud eundem, 1548.

Cometographia, crinitarum stellarum naturam & portenta libris duobus pulcherrimis proponēs. Lutetiæ apud Christianum Vvechelum, 1549.

AEsculapij & Vraniæ medicum & astronomicum colloquium. Lugduni apud Ioannem Tornæsium, 1550.

Planetologia, astronomicè & medicè descripta. Lugduni apud Matthiam Bonhomme, 1551.

De Mundi sphæra, seu Cosmographia libri tres. Lutetiæ apud Gulielmum Cauellat, 1552.

Zodiacus, siue duodecim signorum cœli Hortulus. Lutetiæ apud Carolam Guillard, 1553.

Planetæ, seu Planetarum Collegium. Lutetiæ ibidem & anno eodem.

Asterismi, siue stellatarum cœli imaginũ Officina, cum Encomio docti Astronomi, ibidem & anno eodem.

Catalogi sympathiæ & antipathiæ rerum aliquot memorabilium. Lutetiæ apud Iacobum Keruer, 1554.

Ephemerides aëris perpetuæ, seu popularis & rustica tempestatum Astrologia. Lutetiæ apud eundem, & anno eodem.

Idem liber Gallicè conuersus, sub nomine, *Les Ephemerides de l'air, & Astrologie des rustiques,* apud eundem, & anno eodem.

Memorabilium naturæ arcanorum Syluula, Lutetiæ apud eundem, 1555.

Harmonia cœlestium corporum & humanorũ, astronomicè & medicè demõstrata, apud eundẽ, & anno eodẽ.

Ephemeris cœlestis anni 1555 præter vulgarem modum supputata & descripta, apud eundẽ, & anno eodem.

Ephemeris eadem Gallicè edita, apud eundem & anno eodem.

Vsus & explicatio Ephemeridum, anno eodem, & apud eundem.

Symbolum funebre in obitum Orontij Finæi, Regij mathematici, cum eiusdem vita & tumulo, apud AEgidium Gourbin, Lutetiæ 1555.

L'Explication, vsage & pratique des Ephemerides celestes, auecques tables à ce necessaires. Lutetiæ apud Iacobum Keruer, 1556.

Ephemeris anni 1556. apud eundem, anno eodem.

Eadem Ephemeris Gallicè edita, anno eodem, apud eundem.

Ephemeris anni 1557. Lutetiæ apud eundem, & anno eodem.

Eadem Gallicè reddita, anno eodem, apud eundem.

De arcanis naturæ libelli quatuor pulcherrimi. Lutetiæ, apud Iacobum Keruer, 1558.

In cædem atrocissimam Ant. Minardi, in Senatu Parisiensi Præsidis inculpatissimi Nænia. Lutetiæ apud Federicum Morellum, 1559.

Hortorum Secreta, cura, & auxilia, libris tribus vtilissimis proposita. Lutetiæ apud eundem, 1560.

De hortensium arborum Insitione, apud eundem, & anno eodem.

Paraclesis super morte Francisci Oliuarij, Galliarum Cancellarij prudentissimi. Lutetiæ apud Bened. Preuotium, anno eodem.

Singuliers secrets & secours contre la peste, bien experimentez. Lutetiæ, apud Mathurinum Breuille, 1562. Hodie apud Federicum Morellum.

Les louanges, antiquitez & excellences d'Astrologie. Lutetiæ, apud Thomam Richardum, 1563.

Instruction fort populaire pour la cognoissance des Lunes, en tous temps. Lutetiæ, apud eundem, & anno eodem.

Alexikepus, seu auxiliaris & medicus Hortus. Lutetiæ, apud Federicum Morellum, 1564.

Methodus noua medicandorum fructuum, olerũ, radicum, plantarum, vuarum, & aliorum, quæ corpus blandè & absque noxa purgent. apud eundem, 1564.

Diuersa artificia componendorum vinorum quę variis morbis clementer succurrant, cum multorum descriptione, & auxiliis. apud eundem, & anno eodem.

Auxiliaria medicamenta ex quadrupedibus, volucribus, & aquatilibus, tam domesticis, quàm villaticis, libris tribus pulcherrimis descripta, & propediem excudenda.

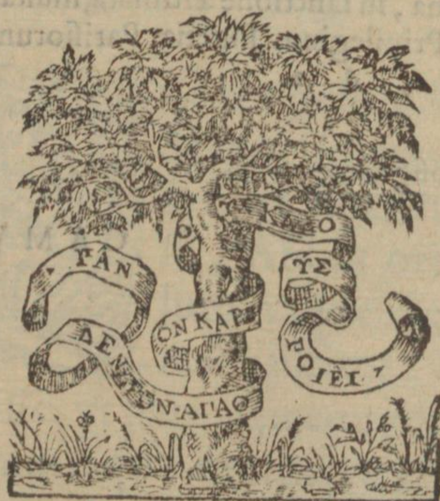
FINIS.

NOVA ET MIRA ARTIFICIA COMPARANDORVM FRVCTVVM, OLERVM, RAdicum, vuarum, & aliorum hortensium, quæ corpus blandè & absque noxa purgent.

ADHAEC,

METHODVS PERPVLCHRA componẽdorum vinorum, quæ diuersis morbis clementer succurrant: cum prisco & recenti catalogo quorundam.

AVTORE ANTONIO MIZALDO *Monluciano, Medico.*

LVTETIÆ,
Apud Federicum Morellum in vico Bellouaco, ad vrbanam Morum.
1565.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

SVMMA PRIVILEGII.

REGIA sanctione cautum est, ne quisquam alius prę-ter Federicum Morellum Typographum Parisiensem, hęc noua & mira artificia comparãdorum fructuum, &c. Adhæc Methodum perpulchram componendorum vinorum, &c. Autore ANTONIO MIZALDO MONLVCIANO, Medico, intra quinquennium, absque manifesto autoris, & dicti Typographi consensu, sub Regis ditione imprimat, aut vendat. Qui secus fecerit, libris & pœna, in sanctione æstimata, multabitur. Concessum fuit Priuilegium Lutetiæ Parisiorum, die VII Augusti 1562.

Subsignante

CAMVS.

ORNATISSIMO VIRO AC DOMINO, D. PHILIBERTO AB *Vlmo, S. Eligij Nouiom. & SS. Sergij & Bacchi Andegau. Abbati, necnõ* CAROLI IX. *& Reginæ eius matris Architecto, eorundémque Consiliario & Eleemosynario ordinario,* ANTONIVS MIZALDVS *Medicus,*

S. P. D.

VI res gestas Alexandri Magni scribunt, vno omnes fatentur cõsensu, Abbas ornatiss. illum vsqueadeò generosi spiritus, & excelsi animi fuisse, vt parua quæque & abiecta, Aquilæ more quæ muscas negligit, vbique despexerit, degenerésque ac inertes homines, cane peius & angue perpetuò oderit. Quid inquam homines? imò verò animalia quæ nihil generosum præ se ferebant. Cùm enim Indiam peteret, fe-

runt Albaniæ Regem ei dono dediſſe inuſitatæ magnitudinis canem vnum: cuius ſpecie delectatus, illico periculum facere voluit, an corporis vaſtitati, virtus quoque reſponderet. Iuſſit itaque vrſos primùm, mox apros, deinde damas emitti, contemptim & immobili iacente cane. Ea ſegnitie tanti corporis offenſus Imperator, generoſi, vt diximus, ſpiritus, tanquam inertem & degenerem protinus à ſuo conſpectu excludi, &, vt quidam volūt, interimi iuſſit. Fama Albano factum nuntiat: itaque alterum mittens, addit mandata, ne in paruis experiri vellet, ſed in leone, elephantóue. Duos ſibi tantùm fuiſſe, & hoc interempto nullum præterea ſibi fore. Nihil diſtulit Alexander, & leonem ſtatim ſupplantatum, fractúmque vidit. Poſtea elephantum iuſſit adduci, nō alio magis ſpectaculo lætatus. Quo inſpecto, horrentibus per totū corpus villis, ingenti primùm latratu intonuit, mox aſſultans ingruit, contráque belluam aſſurgens, hinc & illinc artifici dimicatione, quàm maximè opus eſſet, nunc infeſtans, modò euitans, tādiu congreſſus eſt, donec aſſidua vertigine rota-

tam, ſummo ſpectãtium pauore, afflixit, tellure ad caſum eius concuſſa. Hæc ſcribo, Vir eximie, quòd metuam ne idẽ mihi contingat, quod Albano cani. Quem ſicuti Alexander ſuo aſpectu & contubernio indignum cenſuit, quòd nihil generoſum præ ſe ferret: ita, iure optimo, tu, non Magnus quidem Alexander, ſed magnus, re vera, Architectus, & magno ſublimíque ingenio illuſtratus, Opuſculum hoc tibi nuncupatum, tuis oculis & bibliotheca indignum, iudicare poteris, ac fortaſſis deſpicere, quòd nihil arduũ, præclarũ, ac ingenioſum deſcribat: nullámque ſimilitudinem, harmoniam, aut ſymmetriam agnoſcat, cum inſigni illo ac ſubtili & planè diuino Architecturæ tuæ artificio. Id ſanè, vt verum fatear, diu & multùm me torſit, ac variè in diuerſa diſtraxit: hinc diſſuadente metu & pudore, illinc verò ſuadente, ac animum mihi faciente, candore tuo: qui nihil quantumuis minimum, etiam ſi ſit ab illa Architecturæ tuę ſublimitate ac dignitate alienum, reiicere ac deſpicere ſolet. Addebam, te ex eorum illuſtrium artificum eſſe numero, qui de priuata domo,

palatium, & de tuguriolo caſtellum facere norunt: nihílque tã humile eſſe, quod arduum ac magnificum non reddant. Ex quo, certò mihi pſuaſi, te hanc noſtrã fœturã, haud dubiè paruam, nõ ſolùm pro ingenti habiturum, ſed ingentiſſimam quoque tuo fauore redditurum. Quam ſi per priuata ſtudia tua & ſerias occupationes, curſim, vt canis è Nilo bibit, pluſtrare ac legere dignaberis, fortaſſe inuenies, eã aliquid cõcentus agnoſcere cum ea Architecturæ parte quam ſtructoriam & ædificatoriam nuncupant. Vt enim illa à fundamentis ſua ducit initia, & per parietes, ad ſumma ſenſim faſtigia tẽdit, ibíque deſinit: ita noſtra medicandarum arborum & vitium ſtructura, & (ſi ſic loqui licet) Architectura, quam hoc Opuſculo perſequimur, à radicibus, ceu fundamentis, ſua capit principia: & per arborum caudices, ceu per parietes quoſdam, ad ramos vſque, & fructus, ſummáque arborum faſtigia, ceu quædam tecti culmina, ſcandit: ac ibi conquieſcit, & deſinit. Sed hæc, quod dicunt, nihil ad carmen & citharã. Ad me itaq; deſcẽdo, qui in has hodie anguſtias incidi, vt re vera

cogar pauperculos homines, & rusticos imitari: qui cùm suis creditoribus, ob rei familiaris tenuitatem, soluendo non sint, illis nunc caseolo, modò fructibus, nonnunquam gallina, aut simili symbolo, voluntatum suarum propensionem testificari solent. Sic ego, qui tantùm fauoris & beneficiorum à te accepi, vt soluendo esse non possim, nunc chartulis, nūc libellis, aut alio perquàm tenui munusculo ceu arrabone quodā, animi mei propensionem tibi tantisper exponere cogor, dum referendæ gratiæ viam aliquam, sua pietate, nobis indicauerit ille, qui bonis mentibus & gratis animis vltrò solet occurrere IESVS CHRISTVS. Cuius bonitas immensa annuat, vt quod in manibus habes præclarum, & desideratū, innumerísque gētibus pergratum, Architecturæ opus, breui absoluere possis, magno Rerumpub. ac nationum omnium commodo: quibus nec tale ingenium, nec tantùm artificium, mirandis inuentionibus, figuris ac demonstrationibus illustratum, hactenus videre non contigit. Eia, Vir incomparabilis, i bene quò virtus tua te vocat, i pede fausto, &

iacta immortalitatis tuæ fundamẽta, stabilire perge : non superbis quidem illis ædificiorum structuris, quę hodie per totam ferè Galliam te autore, inuẽtore & designatore visuntur : nec magnifico illo Reginæ palatio, quod hodie ad Honorata vrbis mœnia, te moderatore surgit, ac vnum pro multis fama loquetur opus: sed excellentissimis ingenij tui scriptis & lucubrationibus, quæ ruinam & obliuionem non agnoscunt. Certa cum Vitruuij Architectura & inuentionibus, quibus tuapte industria plus lucis adferre potes, quàm ex illis vnquam acceperis. Perge illum vixdum cuiquã bene intellectum, nedum interpretatum, ad hodiernam praxim & opus accommodare, & exemplis demonstrationibúsque illustrare : rem sanè q̃ gratam doctis omnibus facturus. Confer antiquas priscorum structuras, delineationes, & symmetrias, cum recentiorum artificiis, descriptionibus, ingeniis & structuris. Ostende hodiernam Architecturam posse priscam æquare, vel etiam superare, si per Principum fauorem, sumptus, ac liberalitatem liceret. Doce vtriusque vsum, & quid hęc

ab illa diſcrepet. Demonſtra poſteriores dies, arte & ingenio, prioribus non cedere, & quòd dies diem docet, vſus quotidie multa profert, anni plurima concoquunt, & multò plura limat ætas. Cogita te eum in locum & ordinem Dei manibus eſſe deductum, qui id ſumma cum laude, & immortali gloria, fœliciter peragere poſſis, ac debeas. Cogita templa, arces & ſuperba palatia, te autore, inuentore, & moderatore ædificata, poſſe aboleri igni, aqua, terræ motu, ventorũ tempeſtatibus, fulmine, bellis, ſeditionibus, & iniurioſis aliis modis, vt viſum fuerit tempori, rerum omnium, vt ſcripſit Pindarus, principio & fini. Quare, nec ſaxis, nec columnis, nec ſepulchris, quantumuis marmoreis, nomen tuum ſculpi aut incîdi debet, ſed libris æternæ laudis cuſtodibus diligenter inſcribi. In eam, obſecro, cogitationem incumbe, & quę ipſe pulcherrima apud te vidi, priſca & recentia quamplurima, ne, quæſo, perire ſinas. At per deos immortales, quorſum rapior? aut quídnam ago, illum imprudenter adhortans, qui alios tam ſtrenuè cohortari ſolet? Quid cogito, memorem

monens, re vera, monendus ab illo? Ignoſce, precor, Abbas optime, ſi quid ea in re peccatum eſt: tibíque perſuade hæc à me ſcripta fuiſſe, non vt te ceſſantem, aut dormientem excitarem, ſed potiùs, vt ſpõte & alacriter currentem alacriùs ire incitarem: miro quodam erga te ſtudio & amore, qui certum neſcit habere modum. Quod vt boni conſulas, peto & opto: anxiéque efflagito, vt hoſce Libellos duos de medicandis hortorum materiis, & vitibus, necnon de vinis medicatis & ſalubribus, tibi nuncupatos, hilariter accipias & gratos habeas. Quos, cum huius plumæ aliis, eo animo ſcripſeram & collegeram, vt mihi, ac priuatis duntaxat amicis, vſui eſſent, & cochleæ, quod dicunt, vitã perpetuò apud me agerent. Sed familiarium meorum quotidianæ preces, ac multorum literæ, propoſitum hoc mihi excuſſerunt, & dictos libellos, quales quales ſunt, ceu clauam è manibus Herculis, tandem extorſerunt. Nec quidquam mihi profuit, quòd obiicerem, me nõdum extremam manum illis impoſuiſſe, multa quotidie addere, inelaboratos eſſe, ac proinde me

velle illos iterum atque iterum incudi reddere, coquere & recoquere, vt paulò maturiores in lucem exeant: hocce præsertim tempore, in quo mirè delicata ſunt hominũ ingenia, & ventriculi cerebri ad concoquendas digerẽdáſque ſcriptorum cruditates, malè compoſiti & affecti. Ad hæc magis atque magis exaſperati, me in dies ad conuicia vſque perſequebantur. Videte, inquiebant, κακόζηλον Horatianum, qui dum ſuorum laborum ac ſtudiorum fructus, non in ſeptimum modò annum, ſed neſcio quot ſeptenos, cum ſitu, puluere ac tineis, impiè & perditè rixari ſuſtinet, multos interim eorum vſu indignè ac inuidiosè ſpoliat: periclitatúrque, ne tandem moriens, ſua etiam ſcripta ſecum auferat, vel ingratis hæredibus diſſipanda, ſtatim Vulcano tradenda, ſeplaſiariis deſtinanda, ſalſamentariis proſtituenda, vel butyropolis contrectanda miſerrimè relinquat. Hæc cùm veriſſima eſſe certò ſcirem, & veluti ex tripode pronunciata, compunctus nolui ampliùs vlla vti excuſatione, ratus ſatiùs eſſe multorum ſaluti conſulere, quàm meæ vnius volun-

tati ſatisfacere. Vela itaque ventis commiſi, & quod mihi & amicis proprium eſſe decreueram, commune eſſe paſſus ſum. Quod fœlix fauſtúmque ſit, precor & opto. Sed iam tempeſtiuum eſt vt epiſtolam claudamus, ne longæ orationi comes ſit faſtidium, præſertim apud eum cui ſunt magna negotia curæ. Fœliciter itaque valebis, Abbas ornatiſs. & tuum MIZALDVM, ſi quidem dignum ducis, amare perges. Lutetiæ, Calēd. Nouembr. 1564.

SVMMA ET PRAECIPVA

Capita eorum quæ continentur in Libello de medicandis hortensium materiis, vt corpus blandè & absque noxa purgent.

SVMMA ET PRAECIPVA Capita eorum quæ continentur in Libello de artificiis componendorum vinorum quæ corpus variè purgent, ac diuersis morbis clementer succurrant.

VINORVM MEDICATORUM particulares aliquot formulæ & auxilia, ex Arnaldo Villanouano & aliis.

Numero 2. linea 25. pro myriadibus, lege chiliadibus.